

Where are we now?

Raporty i analizy
Reports and Analyses

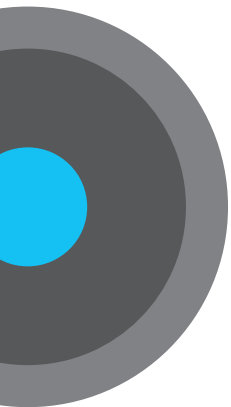
6/2014

www.csm.org.pl

CENTRUM
STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH

CENTRE
FOR INTERNATIONAL
RELATIONS

Reports and Analyses

Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

Niniejszy raport powstał w ramach projektu „**Where are we now**”, współfinansowanego ze środków finansowych otrzymanych z Ministerstwa Spraw Zagranicznych w ramach konkursu na realizację zadania „Współpraca z Polonią i Polakami za granicą w 2014 r.”

Ministry
of Foreign Affairs
Republic of Poland

This report was published under umbrella of the project “**Where are we now**” co-financed from the funds granted by the Ministry of Foreign Affairs in the competition for the public task "Cooperation with Polish Diaspora and Poles Abroad in 2014."

Podsumowanie / Summary

1 ●

1. Polacy są najliczniejszą niebrytyjską grupą narodowościową w Wielkiej Brytanii. W 2012 roku na Wyspach było ich przynajmniej 700 tysięcy. Do Zjednoczonego Królestwa przyjeżdżają zazwyczaj „za chlebem”. Ciężko pracują i integrują się ze społecznością brytyjską. Z różnych przeprowadzonych do tej pory badań wynika, że powoli zapuszczają korzenie i coraz rzadziej myślą o powrocie.

2. Badanie jakościowe Centrum Stosunków Międzynarodowych wykazało, że Polacy, którzy przybyli do Wielkiej Brytanii po 1 maja 2004 roku mają przeważnie stabilną i bezpieczną sytuację materialną. Uważają, że w dużych brytyjskich miastach łatwo o pracę. Są zdania, że powodzi im się lepiej materialnie niż kiedy mieszkali w Polsce.

3. Badani przez ekspertów CSM Polacy zazwyczaj nadal czują się związani z krajem ojczystym, kulturową polskie tradycje, jeżdżą do rodziny do kraju, rozmawiają po polsku z rodziną i polskimi przyjaciółmi. Jednocześnie jednak pozostają pod wpływem nowych wzorców kulturowych, co objawia się na przykład nowymi zwyczajami kulinarnymi czy celebrowaniem niepolskich świąt. Wychowujące się na Wyspach dzieci emigrantów przeważnie czują się już częścią brytyjskiej społeczności.

4. Polacy, którzy zamieszkali na Wyspach po 1 maja 2004 roku, są zazwyczaj obojętni wobec polskiej polityki i nie głosują w polskich wyborach. Niektórzy biorą udział w wyborach lokalnych w Wielkiej Brytanii, motywując to poczuciem obowiązku

1. The Poles constitute the largest non-British national group in Great Britain. As of 2012, there were at least 700,000 Polish citizens living in the British Isles. More often than not, the newcomers are job seekers. They work hard and try to fit into British society. Many different research papers to date have shown that they also take root; the return is not considered to be an option as much as it used to be before.

2. The qualitative research, conducted by the Centre for International Relations, has proven that, economically speaking, the situation of Poles who had arrived to the United Kingdom after 1 May 2004 is usually safe and sound. They tend to think it is easy to get a job in large British cities. Self-assessment of their economic standing is better in comparison with their earlier situation in Poland.

3. The Poles surveyed by CIR usually still feel, however, that there is a link between themselves and their home country. They preserve Polish traditions, visit their families in Poland and use Polish language to talk with family and Polish friends. At the same time, however, they enter the zone of influence of new cultural patterns. This translates into new food habits or traditionally non-Polish celebrations. Also, most of the times children born to and raised by Polish expatriates in the UK feel that they rather belong to British community.

4. The Poles who arrived to the UK after 1 May 2004 are usually indifferent towards Polish political life; therefore they do not vote. Some of them, however,

wobec kraju, w którym mieszkają. Mają raczej pozytywny stosunek do Unii Europejskiej, doceniają m.in. fakt, że umożliwia ona swobodne przemieszczanie się pomiędzy krajami członkowskimi.

5. Najnowsi polscy emigranci do Wielkiej Brytanii mają najczęściej niezbyt dobre zdanie o sytuacji gospodarczej i społecznej w Polsce – w ich oczach perspektywy zawodowe, możliwość prowadzenia własnego biznesu czy też wsparcie ze strony państwa są gorsze niż na Wyspach. Jednocześnie część z nich, często pod wpływem wizyt w Polsce, dostrzega pozytywne zmiany w kraju – na przykład objawiające się rozwojem lokalnego biznesu czy zmianą wyglądu przestrzeni miejskiej.

6. Centrum Stosunków Międzynarodowych rekomenduje kompleksowe działania, mające pomóc w budowaniu więzi Polaków przebywających na Wyspach z ojczyzną. Po pierwsze, konieczny jest stały i aktywny dialog polskich instytucji rządowych z organizacjami polonijnymi, a także szerzej z całym środowiskiem, aby włączyć do dialogu także Polaków, którzy nie uczestniczą w życiu takich organizacji. Po drugie, potrzebne są działania wzmacniające i rozwijające polską tożsamość oraz znajomość języka polskiego wśród dzieci emigrantów. Po trzecie, warto prowadzić regularne działania informacyjne na temat współczesnej Polski i pozytywnych zmian ostatniego dziesięciolecia. Po czwarte, należy stworzyć mechanizmy ułatwiające przedsiębiorcom Polakom na Wyspach rozwijanie przedsięwzięć i partnerstw w Polsce.

do take part in local elections driven by a sense of duty towards their host country. The image they have of the EU is predominantly positive; among other things, they appreciate the hassle-free mobility across EU member states.

5. The earliest batch of Polish expatriates in the UK does not usually have a very good opinion on Poland's economic and social standing. They consider that Britain gives them better job opportunities, supports entrepreneurship better, and is more helpful as a state in general sense. At the same time, part of them – when visiting – does see some positive trends back home. These may regard the development of local business or the aesthetic improvement in urban areas.

6. CIR recommends comprehensive actions towards bonding Polish expatriates in the UK with their home country. First, it is essential for Polish government to maintain a stable and active dialogue with organisations of Polish expatriates abroad. It should be present in a broad sense – so that those who do not take part in said organisations can be covered. Second, it is necessary to conduct actions to strengthen and develop Polish identity and language among immigrant children. Third, it appears worthwhile to implement a stable information policy, in order to demonstrate the updated image of Poland and changes that have occurred there in the last decade. Fourth, mechanisms dedicated for Polish entrepreneurs in the UK should be put into practice, in order to facilitate new enterprises and partnerships with Poland-based entities.

Spis treści / Table of Contents

1.	Analiza wstępna: coraz bardziej przywiązani do wysp / Initial analysis: becoming attached to the British Isles	4
2.	Opis badania jakościowego / Qualitative research description	
	Metodologia / Methodology	12
2.1	Sytuacja materialna i praca / Employment and economic standing	13
2.2	Tożsamość i tradycje / Identity and tradition	17
2.3	Życie obywatelskie / Civic life	23
2.4	Opinie o Polsce i Wielkiej Brytanii / Opinions on Poland and Great Britain	26
2.5	Decyzje migracyjne. Motywy i bariery powrotu / Migration decision-making. Reasons and obstacles	31
3.	Konkluzje i rekomendacje: jak wzmacniać więź Polaków na Wyspach z ojczyzną? / Conclusions and recommendations: how to strengthen ties between Poles living in the UK and their home country?	35

Coraz bardziej przywiązani do Wysp / Becoming attached to the British Isles

4

Polacy są najlichnieszą grupą emigrantów w Wielkiej Brytanii. Ciężko pracują i integrują się ze społecznością brytyjską. Badania pokazują, że powoli zapuszczają korzenie i coraz rzadziej myślą o powrocie. ● Poles are the largest group of expatriates in the UK. They work hard and they try to fit into British society. Research has shown that they also take root; the return is not considered to be an option as much as it used to be before.

Według danych GUS, pod koniec 2012 roku poza granicami kraju przebywało 2,13 miliona Polaków, w tym 1,72 miliona w Unii Europejskiej. Wielka Brytania jest pierwszym kierunkiem ostatnich migracji Polaków w Europie.

1. POLACY: NAJLICZNIEJSZA GRUPA EMIGRANTÓW

Ilu jest Polaków na Wyspach? Brytyjski Office for National Statistics (ONS) podaje¹, że w 2012 roku Polacy stanowili najlichnieszą niebrytyjską grupę etniczną mieszkającą w Wielkiej Brytanii – było ich 700 tysięcy. Z kolei według szacunków Ambasady RP w Londynie jest to nawet około 850 tysięcy osób.² Przyjmując wyliczenia ONS możemy stwierdzić, że Polacy stanowią 14,4% wszystkich emigrantów na Wyspach. Dla porównania, w 2004 roku było to 69 tysięcy osób (2,3% wszystkich emigrantów). Zatem w latach 2004-2012 liczba Polaków

According to Polish General Institute of Statistics (GUS), by the end of 2012, 2.13m Poles were living abroad, out of which 1.72m in the EU. The United Kingdom is the first-choice destination for the latest groups of Polish migrants in Europe.

1. POLES: THE LARGEST GROUP OF EXPATRIATES

How many Poles are there in the UK? The 2012 data from the British Office for National Statistics (ONS) shows¹ that 700,000 Poles constituted the largest non-British ethnic group living in Great Britain. Polish Embassy in London claims there can be even 850,000 of them.² Therefore, according to the data provided by the ONS, 14.4 per cent of all expatriates living in Britain are Polish – compared to 69,000 in 2004 (2.3 per cent of all immigrants) – a raise by 631,000 between 2004 and 2012. The results of

¹ Population by Country of Birth and Nationality Report, sierpień 2013
/ Population by Country of Birth and Nationality Report, August 2013

² *Nic o nas bez nas. Partycypacja obywatelska Polaków w Wielkiej Brytanii*, red. Jacek Kucharczyk, ISP, Warszawa 2013
/ Kucharczyk J. (ed.) *Nic o nas bez nas. Partycypacja obywatelska Polaków w Wielkiej Brytanii*, [Nothing About Us Without Us. Civic Engagement of the Poles in Great Britain], ISP, Warsaw 2013

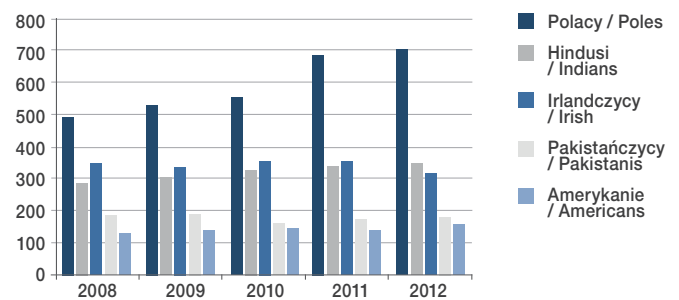
w Wielkiej Brytanii wzrosła o 631 tysięcy. Zgodnie ze spisem powszechnym Census 2011, aż 1% populacji Zjednoczonego Królestwa mówi po polsku, który po angielskim jest obecnie najczęściej używanym językiem na Wyspach.

2. PRACOWICI, ZARADNI, ZESTRESOWANI

Autorzy analizy Ambasady RP w Londynie (Raport o sytuacji Polonii i Polaków za granicą, 2012), zwracają uwagę, że dominującym motywem przyjazdu Polaków do Wielkiej Brytanii była chęć poprawy warunków życia i otrzymanie nowych szans rozwoju zawodowego. Potwierdza to raport badawczy Ośrodka Badań nad Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego z 2008 roku³, według którego głównym powodem ostatnich migracji Polaków do Wielkiej Brytanii jest możliwość znalezienia lepiej płatnej pracy. Drugim w kolejności motywem jest chęć nauki i doskonalenia języka angielskiego.

Zarobkowy charakter migracji potwierdzają brytyjskie statystyki. Według nich Polacy na Wyspach są bardziej pracowici niż statystyczny mieszkaniec Wielkiej Brytanii. W 2011 r. poziom zatrudnienia Polaków w wieku 16-64 lat osiągnął 84,9% i był wyższy niż średnia zatrudnienia na brytyjskim rynku pracy, która wyniosła 70,4%.

Mniejszości narodowe w Wielkiej Brytanii (w tys. osób)
/ **National minorities in the UK** (in thousands of persons)

Źródło / Source: Population by Country of Birth and Nationality Report, August 2013, Office for National Statistics

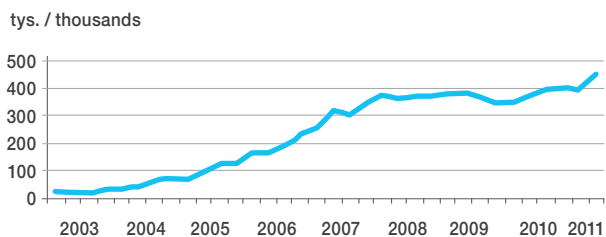
2011 Census show that as much as 1 per cent of the United Kingdom's inhabitants speak Polish. It is, therefore, the second most popular language in the Isles after English.

2. HARD-WORKING, RESOURCEFUL, STRESSED

The Report on Polish Citizens and Expatriates abroad, published in 2012 by the Embassy of the Republic of Poland in London, draws attention to the fact that the predominant reason for Polish citizens who move to the UK used to be "to improve the standard of living and take

³ Motywacje do wyjazdu, praca, więzi społeczne i plany na przyszłość polskich migrantów przebywających w Wielkiej Brytanii i Irlandii, OBM, Czerwiec 2008 / Motywacje do wyjazdu, praca, więzi społeczne i plany na przyszłość polskich migrantów przebywających w Wielkiej Brytanii i Irlandii, [Polish Expatriates in Great Britain and Ireland: Reasons for Leaving; Employment; Social Ties; Plans for the Future], OBM, June 2008

Zatrudnienie Polaków w Wielkiej Brytanii sukcesywnie rośnie / The level of employment among Polish citizens in the UK is increasing gradually

Źródło: Raport o sytuacji Polonii i Polaków za granicą, MSZ, 2012 / Source: The Report on Polish Citizens and Expatriates abroad, Polish MFA, 2012

Raport OBM⁴ stwierdza również (choć należy pamiętać, że to dane z 2008 roku) że wśród ostatnich migrantów w Wielkiej Brytanii i Irlandii pracę niewymagającą kwalifikacji wykonuje 39% badanych, a pracę wymagającą średnich kwalifikacji – 40%. Najmniej liczną grupę tworzą osoby, które znalazły zatrudnienie na stanowiskach wymagających wysokich kwalifikacji – 12% populacji migrantów.

Jednocześnie w opinii Ambasady RP zdecydowana większość Polaków, która przybyła na Wyspy po 1 maja 2004 roku, wypracowała skuteczny model funkcjonowania w miejscowym środowisku, świetnie orientuje się, jakie przysługują jej prawa i z pomocy jakich instytucji

advantage of new professional development opportunities". This had been already stated in a 2008 research report, published by the Centre of Migration Research of the University of Warsaw³. The report advocated that the predominant reason for Poles to migrate to the UK used to be a better-paid job perspective. Following this one came the English language learning opportunity.

The economic nature of migration has been confirmed by British statistics as well. According to them, the Poles based in Britain are more hard-working than a statistical UK citizen. The 2011 level of employment among the Poles aged 16-64 amounted to 84.9 per cent. It was higher than the average employment rate on Britain's labour market (70.4).

Although the data is from 2008, the OBM report⁴ also states that 39 per cent of the freshest migrants to the UK and Ireland surveyed perform unskilled jobs, whereas medium-level jobs are performed by 40 per cent of them. Among the surveyed expatriates, the smallest group are the high-skilled employees: 12 per cent of the entire migrant population.

At the same time and according to local Polish Embassy's opinion, the vast majority of Poles who come to the UK after 1 May 2004 has come up with an efficient modus vivendi in their local

⁴ op. cit.

brytyjskich może korzystać. Charakterystyczne cechy większości emigrantów z tego okresu to mobilność, umiejętność elastycznego reagowania na zmienne warunki i szybkiego dostosowywania się do sytuacji.

Ta zaradność bywa jednak okupiona dużym stresem. Badania Uniwersytetu Wolverhampton z 2008 roku wskazywały, że duży procent populacji polskiej emigracji jest w grupie podwyższonego ryzyka zaburzeń psychicznych, wynikających z niszczącego działania stresu.⁵ Badania jednego z ośrodków psychoterapeutycznych w Nottingham mówią, że nawet czterech na dziesięciu Polaków na Wyspach boi się stresu w pracy i choroby, a aż 45% obawia się samotności i wyobcowania.⁶ Badacze stwierdzają, że stres jest efektem różnic kulturowych oraz często niedostatecznej znajomości języka, niezbędnej do sprawnego funkcjonowania w nowym środowisku.

3. TOŻSAMOŚĆ: NIEJEDNORODNA

Zrealizowane w 2014 roku badanie „Electoral sentiments among immigrants in UK with a particular focus on Poles in the UK” przez firmę

environment. They are perfectly aware of their rights, as well as of the institutional support they are eligible for in the UK. Mobility, flexibility against changing circumstances, and quick adaptation – are common for most migrants from that period.

However, this resourcefulness comes at a price of serious stress. Wolverhampton University's 2008 research shows that a significant amount of Polish immigrants is more susceptible to stress-related mental health conditions.⁵ According to a research conducted by one of the centres of psychotherapy in Nottingham, four out of every ten Poles in the UK are afraid of stress at work and illness. 45 per cent are afraid of loneliness and alienation⁶. The researchers state that said stress stems from cultural differences and, more often than not, a sub-optimal command of the English language, in view of everyday performance.

3. IDENTITY: HETEROGENEOUS

A 2014 survey "Electoral sentiments among immigrants in the UK with a particular focus on Poles in the UK", conducted by IPSOS and Polish

⁵ Olga Kozłowska, Prof. David Sallah, Prof. Dariusz Galasiński, *Migration, Stress and Mental Health: An Exploratory Study of Post-accession Polish Immigrants to the United Kingdom*, red. University of Wolverhampton, 2008 / Kozłowska O., Sallah D., Galasiński D. 2008. *Migration, Stress and Mental Health: An Exploratory Study of Post-accession Polish Immigrants to the United Kingdom*, Ed. University of Wolverhampton

⁶ *Mental health and talking therapy needs of Polish immigrants living in United Kingdom*, oprac. Natalia Marek, cyt za: www.londynek.net, dostęp: 21/07/2014 / Marek N. (ed). 2014. *Mental health and talking therapy needs of Polish immigrants living in United Kingdom*, Op. cit. www.londynek.net, accessed 21/07/2014

IPSOS i Polish City Club świadczy o tym, że Polacy żyjący od kilku czy kilkunastu lat na Wyspach mają niejednorodną, hybrydalną tożsamość narodową. W badaniu zapytano, z jakimi miejscami czują się przede wszystkim związani. O ile najczęściej wskazywali swoje miasta rodzinne lub po prostu Polskę, w następnej kolejności wymieniali miasta zamieszkania w Wielkiej Brytanii. Co zaskakujące, aż 59% emigrantów zadeklarowało, że czuje się Europejczykami, a trochę mniej, bo 58% – obywatelami kraju, z którego pochodzą. Co piąty Polak na Wyspach czuje się „obywatelem świata”, a aż co ósmy – Brytyjczykiem.

City Club, shows that the national identity of the Poles who have spent several years in Britain is at least heterogeneous, if not hybrid. Its questions referred to places the survey participants felt they had the strongest ties with. Although usually a hometown, or Poland in general, would be second to none, these answers were followed very closely by British places of residence. Surprisingly enough, as much as 59 per cent of the immigrants declared their sense of European identity – compared to 58 per cent who declared they still felt citizens of their home country. One out of every five Poles in Britain considers themselves to be a "citizen of the world". As much as one out of eight declares him or herself British.

63%

Taki odsetek badanych emigrantów z Polski deklaruje, że na Wyspy przyciągnęła ich możliwość znalezienia dobrze płatnej pracy.
/ The percentage of Polish immigrants that declared their arrival to the UK was motivated by better-paid job opportunities.

Źródło: „Motywacje do wyjazdu, praca, więzi społeczne i plany na przyszłość polskich migrantów przebywających w Wielkiej Brytanii i Irlandii”, OBM, Czerwiec 2008 / Source: „Motywacje do wyjazdu, praca, więzi społeczne i plany na przyszłość polskich migrantów przebywających w Wielkiej Brytanii i Irlandii”, [Polish Expatriates in Great Britain and Ireland: Reasons for Leaving; Employment; Social Ties; Plans for the Future], OBM, June 2008

The survey also reveals that Poles are very much engaged with British civic life. 46 per cent are active in their local communities; 16 per cent belong to NGOs; 10 per cent participate in cultural and artistic societies. It sounds particularly curious, once we take into account that Poles are traditionally reluctant towards the idea of association and collective enterprise.

One out of three respondents of the survey declares they have voted in local election in Great Britain. The respondents feel prepared to become involved into British political life. However, their activity is inhibited by the lack of free time, and also by cultural differences and communication barriers. Four out of ten respondents wish to apply for British citizenship.

Raport ujawnia też, że Polacy są związani z brytyjskim życiem społecznym – 46% bierze udział w życiu lokalnych społeczności, 16% należy do organizacji pożytku publicznego, a 10% uczestniczy w działalności stowarzyszeń kulturalnych i artystycznych. Wskaźniki są tym ciekawsze, jeśli uwzględni się tradycyjną niechęć Polaków do zrzeszania się i wspólnej aktywności.

Co trzeci respondent w badaniu IPSOS i Polish City Club deklaruje, że brał udział w lokalnych wyborach w Wielkiej Brytanii. Badani czują się gotowi do większego zaangażowania w życie polityczne na Wyspach, ale na drodze stoją im: brak czasu, różnice kulturowe i bariery komunikacyjne. Czterech na dziesięciu badanych chciałoby ubiegać się o brytyjskie obywatelstwo.

4. DECYZJE MIGRACYJNE: STATUS QUO

Aż 72% respondentów cytowanego badania deklaruje, że ich pobyt w Wielkiej Brytanii ma charakter „permanentny”. Jedyne 11% mówi, że jest on czasowy. Taka deklaracja skłania do refleksji, że większość emigrantów raczej nie chce wyjeżdżać z Wysp.

W książce „Powroty Polaków po 2004 roku. W pętli pułapki migracji” prof. Krystyna Iglicka-Okólska – znawczyni problematyki migracyjnej i szefowa programu „Migracje” w Centrum Stosunków Międzynarodowych – zwraca

4. DECISIONS REGARDING MIGRATION: STATUS QUO

A whopping 72 per cent of the respondents declare the "permanent status" of their stay in the UK. Only 11 per cent declare it is temporary. Such answers indicate that most expatriates would rather not return.

In a book entitled *Powroty Polaków po 2004 roku. W pętli pułapki migracji* [The Return of Poles after 2004. The Migration Trap], prof Krystyna Iglicka-Okólska – an expert in the matter of migration, and a head of Migrations programme at CIR – draws attention to the fact that even the 2009 economic crisis did not make Polish expatriates return. Usually, because they simply could not see any job perspectives back home. Should they become unemployed, they would look for support of their families, rely on their savings, lower their standard of living or enter the black economy. They would not, however, think of moving back to Poland. Part of the expatriates would consider the return, as they felt homesick; however, after several years abroad, they would realise there was nothing for them back home; the ties had been broken. The longer they stay abroad, the harder it is to decide whether to return or not, especially that they are afraid of being called "prodigal sons" upon return. Therefore they visit their hometowns every now and then, and go back to Britain; or,

uwagę, że nawet pomimo kryzysu w 2009 roku polscy emigranci przeważnie nie zdecydowali się na powrót, ponieważ nie widzieli szans na znalezienie zatrudnienia w Polsce. W przypadku utraty pracy szukali oparcia w rodzinie, utrzymywali się z oszczędności, obniżali standard życia czy przechodzili do szarej strefy – nie myśleli natomiast o powrocie do kraju. Część chciałaby wrócić ze względu na tęsknotę za ojczyzną, ale po kilku latach za granicą często nie mają już do czego wracać i nie już ich w Polsce nie trzyma. Im dłużej przebywają na emigracji, tym trudniej im podjąć decyzję o powrocie. Tym bardziej, że obawiają się etykiety: „wrócił, bo mu się nie udało”. W konsekwencji na krótko odwiedzają rodzinne strony i ponownie emigrują albo po prostu odwołują decyzję o przyjeździe i z czasem zapuszczają korzenie na Wyspach. Wielka Brytania, jako kraj bogatszy niż Polska, daje im możliwość zarabiania na życie, a nawet oszczędzania. Mają poczucie stabilizacji i bezpieczeństwa, co utwierdza ich w chęci pozostania tam na stałe.

Jednocześnie badaczka zwraca uwagę na szereg czynników, które potencjalnie mogą wpływać na decyzję o powrocie. Są to między innymi: brak możliwości znalezienia pracy w zawodzie w kraju emigracji, a więc wykonywanie pracy poniżej kwalifikacji, brak przeszkód administracyjnych lub prawnych do powrotu, niskie koszty podróży, ograniczona dostępność świadczeń socjalnych w kraju emigracji, niedostateczna

they simply postpone the decision on return, time and time again, and eventually take root in the UK. The United Kingdom, being a wealthier state than Poland, allows these people not only to earn money, but also even to save something up. It provides them with the sense of stability and safety – which only reinforces their will to stay for good.

At the same time, the author points out a number of reasons that could potentially bias a return decision of an immigrant, e.g. a situation of being unable to undertake a job that matches their training, and therefore being forced to accept a position for which they are overqualified; no administrative or legal constraints against the return; low travel costs; limited access to welfare in the host country; inadequate language skills; access to employment exclusively via personal contacts in their own ethnic group. The question is whether and how the aforementioned problems influence the way the Poles in the UK regard their future.

A qualitative research presented in this report is to give an in-depth evaluation of identity of the last wave of Polish migrants to the UK. Also, it is to analyse their opinion on living abroad and return perspectives as of 2014 – 10 years past Poland's accession to the EU. The research demonstrates the following key factors of this process:

znajomość języka obcego, dostęp do pracy wyłącznie poprzez znajomości w swojej grupie etnicznej. Pozostaje więc pytanie, na ile wymienione powyżej kwestie wpłyną na myślenie Polaków na Wyspach o przyszłości.

Badanie jakościowe, którego wyniki prezentuje niniejsza publikacja, ma na celu pogłębioną ocenę tożsamości Polaków z ostatniej fali emigracji na Wyspy, analizę ich opinii o życiu poza krajem oraz o możliwościach powrotu do Polski widzianej z perspektywy 2014 roku, a więc po dziesięciu latach członkostwa w Unii Europejskiej. Badanie pokazuje, że kluczową rolę w tym procesie odgrywają następujące czynniki:

- a) stopień świadomości zmian gospodarczo-polityczno-społecznych dokonanych w Polsce w ostatnim dziesięcioleciu,
- b) wiedza o obecnej sytuacji gospodarczej w Polsce i możliwościach, jakie daje lokalny rynek pracy,
- c) znajomość otoczenia polityczno-społeczno-prawnego i realiów życia,
- d) posiadanie/utrzymywanie prywatnych oraz służbowych relacji w kraju,
- e) sytuacja na brytyjskim rynku pracy i stosunek brytyjskiej administracji do cudzoziemców. ●

- a) the level of awareness regarding economic, political and social change that occurred in Poland over the last decade
- b) the level of awareness regarding current economic situation and labour market in Poland
- c) the level of awareness regarding political, social and legal environment, and everyday life in Poland
- d) the degree of involvement/caring about personal and professional relations in Poland
- e) British labour market situation and the UK government's attitude towards foreigners. ●

---

631 tys./thousand

Tylu Polaków wyjechało do Wielkiej Brytanii w latach 2004-2012. Polacy są dziś najliczniejszą grupą emigrantów na Wyspach, po Hindusach, Irlandczykach, Pakistańczykach i Amerykanach.
/ The number of Poles who moved to Great Britain in years 2004-2012. Poles are currently one of the largest immigrant group in the UK, preceded only by Indians, Irish, Pakistanis and Americans.

Źródło / Source: Office for National Statistics

Metodologia / Methodology

- Głównym celem badania jakościowego było określenie obecnych relacji Polaków, którzy przyjechali do Wielkiej Brytanii po 1 maja 2004 roku, z krajem ojczystym oraz zdefiniowanie barier i bodźców do powrotu do Polski. Celem dodatkowym było poznanie opinii badanych na temat możliwości rozwoju zawodowego, życia obywatelskiego i sytuacji materialnej Polaków na Wyspach.
- Podczas badania przeprowadzono piętnaście godzinnych, indywidualnych wywiadów pogłębionych (individual depth interview, IDI). Zastosowano wywiady pół-ustrukturyzowane, nagrywane cyfrowo oraz dobór celowy próby badawczej.
- W poprzedzającym badanie procesie rekrutacji wyłoniono piętnaście osób, z których pięć ma zamiar pozostać w Wielkiej Brytanii, pięć deklaruje chęć powrotu do Polski, a kolejnych pięć nie podjęło jeszcze decyzji, gdzie chciałoby docelowo zamieszkać. Respondenci w podgrupach są zróżnicowani pod względem płci, wieku i wykształcenia. Z uwagi na ograniczone możliwości finansowe projektu badanie ograniczyło się do Polaków mieszkających w Londynie, stąd też obraz polskiego emigranta przedstawiony w raporcie jest reprezentatywny przede wszystkim dla mieszkańców dużych brytyjskich miast.
- The qualitative research's main objective was to describe the current shape of relations the Poles who arrived to the UK after 1 May 2004 have with their home country, as well as to define the obstacles and stimuli regarding the possibility of return. A side objective was to explore the respondents' opinions on professional development opportunities, civic life and economic standing in the Isles.
- Research method: 15 individual depth interviews – IDI, of 1 hour of duration. The interviews were semi-structured and digitally recorded. Targeted selection of sample group was performed.
- In the selection process, a group of 15 respondents was established. Five of them expressed "a firm wish to return to Poland"; another five people have not made their decision yet; the last five wish to stay in the UK. An additional sub-group division was applied in terms of gender, age and education. Due to the project's limited budget, the qualitative research involved exclusively Polish citizens living in London. Therefore the image of a Polish immigrant, presented by the survey, represents mostly the inhabitants of large British cities.

Sytuacja materialna i praca / Employment and economic standing

13

1. ZADOWALAJĄCA SYTUACJA MATERIALNA

Zdecydowana większość rozmówców deklaruje, że ogólnie rzecz biorąc jest zadowolona ze swojej sytuacji materialnej w Wielkiej Brytanii. Uważają, że stać ich na rzeczy, na które nie mogliby pozwolić sobie w Polsce. Część rozmówców nawet oszczędza „na przyszłość” lub inwestuje pieniądze w różny sposób – zazwyczaj nie są to jednak duże kwoty („Jeszcze nie jestem zadowolony, bo wiadomo, że bym chciał [...] dwa razy w roku lecieć gdzieś z rodziną na holiday, kupić sobie auto i tak dalej, ale wiem, że to już jest bardzo dużo zmian na lepsze.” – mężczyzna, „złota-rączka”). Wśród wymienionych celów oszczędzania i inwestycji pojawiały się: **inwestowanie we własną działalność gospodarczą** (na przykład zakup sprzętu fotograficznego), **odkładanie na wkład własny do kredytu mieszkaniowego, na hobby** (muzyka, fotografia), **wakacje czy realizację marzeń** (motocykl, sprzęt elektroniczny).

Jednocześnie większość respondentów nie ma jeszcze własnego lokum, lecz wynajmuje pokój lub mieszkanie. Niektórzy planują kupić w Wielkiej Brytanii nieruchomość. Rozmówcy podkreślają, że życie w Londynie jest drogie, więc ich pensja – choć relatywnie wyższa niż pensje w Polsce – jest „uszczuplana” o wyższe koszty życia. **W wypowiedziach przewijają się też pojedyncze opinie wskazujące na to,**

1. STABLE ECONOMIC STANDING

A vast majority of the interviewed declares being satisfied with their economic standing in the UK. They claim they can afford goods that would be unavailable for them in Poland. Some of them even save ("for what future brings") or invest small sums ("I'm not fully satisfied yet, you know, sure I'd love to [...] go for vacation twice a year with my family, and get a car and so on, but... well, there's been a lot of positive changes anyway." – male, handyman). According to the answers, some goals for saving and investing money are: **own company investments** (e.g. acquisition of photography equipment), **own contribution towards a home loan or a hobby** (music, photography), **holiday**, or even **"making dreams come true"** (a motorbike, electronic equipment acquisitions).

At the same time, most of the respondents do not possess any real property; they rent a flat or a room instead. Some of them do plan on buying a flat in the UK. The respondents stress the high cost of living in London, which "reduces" their salary, apparently much better than most salaries in Poland. **There are single opinions to indicate that not all Poles in the UK live fancy** ("I've met a lot of Poles who live here exactly as they did in Poland, I mean, living a hand-to-mouth existence, uncertain of what the next day or week may bring." – male, tourist business entrepreneur).

że nie wszystkim Polakom w Wielkiej Brytanii dobrze się powodzi („Poznałem wielu Polaków, którzy żyją w identyczny sposób jak w Polsce, czyli klepią biedę, żyją z dnia na dzień dosłownie, z tygodnia na tydzień.” – mężczyzna, przedsiębiorca z branży turystycznej).

Wśród respondentów dominuje jednak pogląd, że w Londynie pod względem materialnym mają stabilną, bezpieczną sytuację („Jeśli chodzi o sytuację materialną, nie spędza mi tu snu z powiek.” – kobieta, pracuje w pubie), czego nie mogą powiedzieć o swoim wcześniejszym życiu w Polsce. W grupie badanych były też osoby, którym w Wielkiej Brytanii powodzi się bardzo dobrze, mają własny dom lub mieszkanie, pracują w prestiżowych zawodach (na przykład w branży finansowej w londyńskim City), a ich stopa życiowa prawdopodobnie przewyższa poziom życia przeciętnego Brytyjczyka.

2. PRACA JEST, CHOĆ NIEKONIECZNIE ZGODNA Z ZAINTERESOWANIAMI

Zdecydowana większość respondentów często zmieniała pracę, miała się wielu zawodów i stanowisk. Na początku pobytu w Wielkiej Brytanii były to przede wszystkim zawody fizyczne oraz te związane z kontaktem z klientami (powtarzały się: praca w pubie, w hotelu jako recepcjonista lub sprzątaczką, sprzedawca sklepie, praca w restauracji, zmywanie naczyń w kuchni, praca na budowie).

Most of the answers demonstrate, however, that economically speaking, the **London-based immigrants enjoy a stable, safe economic standing** ("In terms of home economy, I sleep well." – female, pub employee), unlike they did before in Poland. Among the respondents there were individuals whose economic standing is more than good – they own a house or a flat and occupy prestigious positions (such as, e.g. financial jobs in the City), therefore their standard of living most likely exceeds the one of an average UK citizen.

2. THERE IS NO SHORTAGE OF JOBS – HOWEVER, THEY DO NOT ALWAYS APPEAL TO MY INTERESTS

A vast majority of the respondents would change their job frequently. They would work in many professions and on many different positions. **At the beginning of stay in the UK, these would be physical and customer service jobs** (recurrent answers: pub employee, receptionist or cleaning lady at a hotel, shop assistant, dish-washing person at a restaurant, construction worker).

Those among the interviewed who have spent at least several years in London, intend to steer their career in a direction more related to their training or personal interests, with changing fortunes. Only a few of them have a full-time job that matches their training and/or interests. Some

“ Zdecydowanie w tej chwili moja sytuacja materialna jest dużo, dużo lepsza niż w momencie, kiedy decydowałam się na wyjazd z Polski. / My economic standing is now way, way better than it used to be when I decided to emigrate. ”

Kobieta, fotograf / Female, photographer

15 ●

Ci badani, którzy są w Londynie przynajmniej od kilku lat, z mniejszym lub większym sukcesem starają się szukać pracy mającej związek z ich wykształceniem czy też pasjami. Jedynie niektórzy respondenci pracują „na pełen etat” zgodnie z wykształceniem i/lub zainteresowaniami. Część w pewnym momencie założyła własną działalność i pracuje dziś od zlecenia do zlecenia.

Wszyscy rozmówcy podkreślają łatwość znalezienia nowej pracy w Londynie („Praca zawsze tutaj jest.[...] Zawsze była, jest i będzie. Jeżeli chodzi o pracę bardziej specjalistyczną, zawsze będzie na nią popyt. Jednak jeśli mówimy o prostych pracach typu: sprzątanie w pubie, no to dziś jest tak, że zbyt dużo ludzi, emigrantów się nazjeżdżało i jest już trudniej niż kiedyś.” – mężczyzna, inżynier). Przy aplikowaniu na stanowisko liczy się w ich opinii przede wszystkim doświadczenie, a nie: przebyte kursy czy dyplom ukończenia studiów. Niektórzy respondenci deklarują wręcz, że **wykonując dobrze nawet proste prace, można zarobić pieniądze wystarczające na wysoki standard życia.** Wśród badanych panuje powszechna opinia, że **brytyjski rynek pracy i wsparcie ze strony państwa sprzyjają rozwojowi osobistemu, pracy zgodnej z oczekiwaniami.**

have decided to start their own business at some point and now depend on every assignment.

All of the interviewed, however, stress how easy it is to find a job in London (“Jobs are always here. [...] Always have been and always will be. In terms of more expert positions, there'll always be demand for these. Simple ones, say, a cleaner's job in a pub, well, too many immigrants have arrived and it's now more difficult than it used to be.” – male, engineer). The interviewed claim that job applicants' evaluation is based first and foremost upon experience, not academic training or independent coursework. Some of them even stress that simple jobs can bring enough money for fancy living standard. Labour market and state policies in the UK are in general terms regarded by the interviewed as

●
84.9%

Taki był poziom zatrudnienia Polaków w wieku 16-64 lat w Wielkiej Brytanii w 2011 roku (449 888 osób). / The level of employment among the Poles in the UK aged 16-64 as of 2011 (449,888 persons).

Źródło: „Raport o sytuacji Polonii i Polaków za granicą”, MSZ, 2013 / Source: „Raport o sytuacji Polonii i Polaków za granicą”, [The Report on Polish Citizens and Expatriates abroad], Polish MFA, 2013

// Tutaj firmę można otworzyć w internecie, po 15 minutach jest się właścicielem przedsiębiorstwa. Myślę, że jest tu [...] większe zaufanie do posiadaczy firm niż w Polsce. / Here you can become a company owner in 15 minutes, sorting it all out on the Internet. I think that here [...] they've got more trust in business people than we have in Poland. //

Mężczyzna, przedsiębiorca z branży turystycznej / Male, tourism entrepreneur

16 ●

3. ROZWÓJ DZIĘKI KURSAM

Część respondentów rozwijała się podczas pobytu w Wielkiej Brytanii na dodatkowych kursach, szkoleniach lub studiach. Respondenci wymieniali: bezpłatne kursy angielskiego finansowane przez brytyjski rząd, kurs na ochroniarza, naukę w college'u (kierunek: księgowość), kursy z prawa z zakresu „child protection”, studia psychologiczne, szkołę muzyczną.

4. PRZEDSIĘBIORCZY I DOCENIAJĄCY KOMFORTOWE WARUNKI

Respondenci, którzy są samozatrudnieni – założyli w Wielkiej Brytanii swoją działalność gospodarczą – **zdecydowanie podkreślają prostotę procedur zakładania firmy, a także wygodę i elastyczne warunki prowadzenia biznesu** („Tutaj idzie się do urzędu skarbowego i urzędnik nam mówi co zrobić, żeby mniej podatku zapłacić. W Polsce to chyba niemożliwe.” – mężczyzna, właściciel firmy usługowej). Jednocześnie **prawie wszyscy mają złą opinię o losie przedsiębiorców w Polsce – mimo, że większość z nich nie prowadziła działalności w kraju**. Część respondentów-przedsiębiorców stara się rozwijać działalność na kilku polach, na przykład: udzielają korepetycji dla dzieci, a także zajmują się fotografią albo sprzedają ubezpieczenia, a przy tym organizują wycieczki turystyczne. ●

supportive towards personal development and professional career matching one's expectations.

3. INDEPENDENT COURSEWORK

Part of the respondents has participated in independent coursework, trainings and studies during their stay in the UK. They mentioned: free courses of English financed by the government; security worker course; college education (accounting); child protection law course; psychological studies; school of music.

4. ENTREPRENEURS THANKFUL FOR WORK CONDITIONS

Self-employed respondents, i.e. these who started their businesses in the UK, **stress the simplicity of procedures, leading to one's own business. Also, they underline how flexible and comfortable it is to run a company.** (“You go to HM Revenue & Customs and it is the tax officer to tell you how to pay less taxes. I doubt this could be possible in Poland.” – male, owner of contracting business). At the same time, **most of them have a very unfavourable opinion on the situation of entrepreneurs in Poland – although the majority did not run a business there.** Some of the participants and entrepreneurs try to stay active in many fields, e.g. they combine tutoring with photographer's work, or insurance broking and tour operation. ●

Tożsamość i tradycje / Identity and tradition

17

1. TOŻSAMOŚĆ – POLACY, „OBYWATELE ŚWIATA”, EUROPEJCZYCY

Respondenci wymieniali kilka źródeł kontaktu z językiem polskim. Większość z nich ma z nim styczność poprzez relacje z rodziną w Wielkiej Brytanii lub podczas wizyt w Polsce, a także – poprzez rozmowy telefoniczne z rodzinami z kraju. Również większość badanych ma kontakt z językiem polskim za pośrednictwem internetu (w wywiadach spontanicznie pojawiały się nazwy stron i portali takich jak: Facebook, Wirtualna Polska, Interia). Niektórzy mają w domach w Wielkiej Brytanii polską telewizję lub słuchają polskiego radia. Kilku respondentów zadeklarowało, że czyta polskie książki. Kontakt z językiem polskim respondenci mają też poprzez spotkania towarzyskie. Pytani o najbliższe grono znajomych i przyjaciół deklarują, że w większości są to Polacy (dalsi to Brytyjczycy i emigranci innych nacji).

Dla wszystkich respondentów polski jest pierwszym językiem. W domu, z partnerami życiowymi (wszyscy respondenci, którzy mają rodziny, są w związku z Polakami/Polkami) i dziećmi rozmawiają przede wszystkim po polsku. **Większość respondentów czuje się Polakami, ale w odpowiedziach pojawiały się pojedyncze deklaracje, że czują się przede wszystkim „obywatelami świata” lub „Europejczykami”.** Niektórzy respondenci myślą też o przyjęciu brytyjskiego obywatelstwa (tak, aby mieć

1. IDENTITY – POLES, "GLOBAL CITIZENS", EUROPEANS

The respondents have mentioned several manners in which they stay in touch with the Polish language. Family is the connection for most of them, be it in the UK, during visits in Poland, or during telephone conversations with Poland-based relatives. Internet is an important medium in this case – most of the respondents have mentioned websites such as Facebook, Wirtualna Polska (wp.pl), Interia (interia.pl). Some listen to Polish radio and watch Polish TV-stations at home. Single respondents have declared reading Polish books. Also, they are exposed to Polish language via social life. When asked about their closest friends and colleagues, they admit these are usually Polish (more distant ones are British, then there come other nations).

For all respondents, the Polish language is also their first language of communication – they talk mostly in Polish at home, with their partners and children (all respondents who have their own families, are in relationships with other Poles). **The majority of respondents consider themselves Polish. However, some individuals have revealed that, to some extent, they consider themselves "global citizens" or "Europeans".** Some respondents are considering the application for British citizenship (so that they can have a double one) – "Like I always say, it's better to have two passports instead of just one.

podwójne). „Zawsze lepiej mieć, jak ja mówię, dwa paszporty, niż jeden. Dwie opcje pracy, niż jedną. Tak, że można sobie odpowiednio tym manipulować.” – mężczyzna, właściciel firmy usługowej.

2. ZACHOWANE POLSKIE TRADYCJE

Na pytanie o polskie tradycje, prawie wszyscy respondenci deklarują, że **obchodzą, a przy najmniej pamiętają o polskich świętach – przede wszystkim o Wielkanocy i Bożym Narodzeniu** (lub Wigilii Bożego Narodzenia). Oprócz tego wymieniane były: Boże Ciało, Dzień Matki, Dzień Ojca, Święto Niepodległości, Święto Narodowe 3 Maja. Najczęstszymi tradycjami, które są kultywowane podczas świąt były: choinka, 12 potraw na Wigilię Bożego Narodzenia, chodzenie ze święconką do kościoła w Wielką Sobotę. Część respondentów wyznaje, że jest religijna i zauważa, że kościoły polskie w Wielkiej Brytanii pomagają jej utrzymać kontakt z polską kulturą.

Dominuje pogląd, że będąc na emigracji **warto kultywować tradycje rodzimego kraju**. Niektórzy respondenci **postrzegają to jako integralny element swojej tożsamości, który odróżnia ich od innych, nieprzywiązanych do tradycji mieszkańców Wysp** („Ludzie tutaj nie zwracają uwagi na takie rzeczy, tutaj te tradycje są takie nijakie moim zdaniem.” – mężczyzna,

Two job options, not one. So that one can fiddle with this stuff accordingly.” – male, contracting company owner.

2. POLISH TRADITIONS: PRESERVED

Asked about national traditions, almost every respondent declared **they observe, or at least preserve the memory of traditionally Polish celebrations, namely Easter and Christmas** (or Christmas Eve). Apart from these, they have mentioned: Corpus Christi, Mother's Day, Father's Day, Poland's Independence Day (11.11), 3 May National Holiday. The most popularly celebrated Polish customs during religious holidays were: the Christmas tree decoration, 12 dishes served for the Christmas Eve's dinner, food blessing on Holy Saturday. Some respondents admit they are religious and that **Polish parishes in the UK help them to maintain relations with Polish culture**.

It is generally considered **worthwhile to observe the home country's traditions while being an expatriate**. Some respondents **see them as essential elements of their identity, something that distinguishes them from other UK inhabitants, not so much observant of their respective traditions**. ("People don't pay attention to this kind of things here; local traditions seem rather vague to me." – male, shop assistant). They also declare that Polish traditions evoke strong, positive emotion ("It really

“ Interesuje mnie, co się dzieje w Polsce, ja się czuję cały czas Polakiem, czuję, że tam jest mój dom. / I am interested in what happens in Poland, I still feel Polish, I feel this is still my home, back there. ”

Mężczyzna, inżynier / Male, engineer

19 ●

sprzedawca). Deklarują też, że pamięć o polskich tradycjach wiąże się u nich z niezwykle pozytywnymi emocjami („Jest mi naprawdę bardzo, bardzo ciepło na sercu, kiedy widzę całe rodziny z koszyczkami [wielkanocnymi].” – kobieta, fotograf).

3. ATRAKCYJNE NOWE WZORCE KULTUROWE

Jednocześnie część badanych stwierdza, że pragnie czerpać z innych kultur i nie jest przywiązana wyłącznie do polskich obyczajów. Szczególnie popularne jest korzystanie z różnorodnych tradycji kulinarnych („Moja narzeczona świetnie gotuje i lubi korzystać z różnych kuchni – głównie hinduskiej, czasami coś z Włoch, nie zawsze jest to polskie jedzenie. Jakby coraz mniej tych elementów polskich jest.” – mężczyzna, „złota-rączka”). Dotyczy to także świąt („Tutaj miksujemy. [...] Jeżeli są święta, to nie jest powiedziane, że [...] śledź musi być na stole – bo może być to jakiś łosoś lub inne danie, zaczerpnięte z Indii lub z Chin. Zamiast krupniku można ugotować z kolei jakąś miso soup, zupę japońską.” – mężczyzna, przedsiębiorca z branży turystycznej). Powszechny jest także udział w niektórych niepolskich świątach, takich jak Notting Hill Carnival czy Halloween.

feels heart-warming to see entire families carrying food in small baskets to get it blessed in church [for Easter].” – female, photographer).

3. BRAVE NEW CULTURAL PATTERNS

Again, several respondents declare they wish to be inspired by other cultures and that they do not feel bound exclusively by Polish traditions. This becomes particularly evident in the kitchen (“My fiancée is a great cook and she loves to experiment with different cuisines – mostly Indian, but also Italian, well it's not always Polish food. Actually, these Polish elements are less and less.” – male, handyman), but also during traditional holidays (“We mix a lot here [...]. If it's Christmas, we don't feel it's mandatory to serve this Polish herring meal. It could be salmon or any other thing instead, Indian or Chinese. Instead of a *krupnik* soup, we could make some

22%

Taki odsetek Polaków na Wyspach Brytyjskich deklaruje, że czuje się „obywatelami świata”. / The percentage of Poles in the UK who consider themselves “global citizens”.

Źródło / Source: Electoral sentiments among immigrants in UK with a particular focus on Poles in UK, IPSOS, 2014

/// Gdybym wróciła z córką do Polski, bardzo chciałabym też jednak kontynuować obchodzenie świąt anglosaskich. Zwłaszcza jej ulubionego Halloween. / If I were to return to Poland with my daughter, I'd love to keep celebrating typically Anglo-Saxon celebrations; Halloween's her favourite one. ///

Kobieta, pracuje w pubie / Female, pub employee

20 ●

4. DZIECI CZUJĄ SIĘ BRYTYJCZYKAMI

Respondenci posiadający dzieci w wieku przedszkolnym lub szkolnym deklarują, że wnoszą one miejscowe wzorce z brytyjskich instytucji. Chcą rozmawiać z rodzicami po angielsku i wtrącają w rozmowach angielskie słowa. („Staramy się namawiać nasze dzieci, aby również używały tego języka, aczkolwiek to nie jest aż takie łatwe jak się ma dziecko 7- i 4-letnie, bo dla nich już jest wygodniej [...] po angielsku rozmawiać.” – kobieta, gospodyni domowa). Nie są też przyzwyczajone do polskich tradycji kulinarnych („Jak to w polskich kulturach – jest zupka i drugie danie, i kiedy siedmiolatki ze sobą rozmawiają, co kto je, to syn mi się buntuje, że nie chce takiego zdrowego jedzenia.” – kobieta, gospodyni domowa).

Większości badanych rodziców zależy na utrzymaniu, przynajmniej częściowo, polskiej tożsamości dzieci. Starają się o to na przykład poprzez wpajanie wartości rodzinnych („Uczę córkę, że trzeba dużo czasu spędzać z rodziną i jak się do rodziny podchodzi, bo wiadomo, że w angielskiej kulturze to troszkę inaczej wygląda.” – kobieta, gospodyni domowa) lub pamięci historycznej i wiedzy o aktualnej sytuacji w Polsce. ●

Japanese Miso Soup, for example.” – male, tourism entrepreneur). Non-Polish celebrations are also very popular among the Poles, e.g. Notting Hill Carnival or Halloween.

4. KIDS FEEL BRITISH

Those among the respondents who have pre-school or school kids, declare that British institutions provide their children with British behaviour. Thus, the children want to speak in English and they interlard conversations with parents with English words. (“We try to convince our kids to use Polish as well; it's no easy task though. Once your kid is four, or seven years old, they feel more comfortable [...] when they speak in English.” – female, housewife). Kids are not used to Polish cuisine (“A soup and a main course, this is how it works in Polish cuisine. When seven-year-olds talk their tastes, my son rebels against myself, that he doesn't want such healthy food, as he calls it.” – female, housewife).

Most of the interviewed parents do care to preserve, at least in part, the Polish identity of their kids. They teach them about family values (“I teach my daughter how to approach your loved ones, and that you need to spent a lot of time with your family; well, everybody knows it's slightly different in English culture.” – female, housewife) or history and current situation in Poland. ●

Tożsamość – w stronę różnorodności / Identity: heading towards diversity

Na emigracji wpływ kultury kraju, z którego się pochodzi, łączy się z nowymi doświadczeniami, zwyczajami, tradycjami. To naturalny proces. Szczególnie w Wielkiej Brytanii nietrudno o poczucie przebywania w „kulturowym tyglu”. W parę lat po przyjeździe tożsamość polskich emigrantów wzbogaca się o elementy brytyjskie i cechy charakterystyczne dla innych narodów. ● When you live abroad, your culture merges with new experiences, habits and traditions. It is a natural process. In the UK, it is particularly easy to feel that one has entered the melting pot of cultures. The identity of Polish expatriates is enriched with British components and other nations' features.

/// Oczywiście, że kultywuję polskie tradycje.
/ Of course I observe Polish traditions.

///
Mężczyzna, właściciel firmy usługowej / Male, contracting company owner

/// Ja jestem Polak, urodziłem się w Polsce i zawsze Polakiem będę.
/ I am Polish. I was born in Poland and I shall remain Polish forever.

///
Mężczyzna, przedsiębiorca z branży turystycznej / Male, tourism entrepreneur

/// Tak się składa, że w większości [moi znajomi] to oczywiście Polacy, bo w tym środowisku czuję się najlepiej.
/ Most of them [friends] are obviously Polish; this is the environment I feel the most comfortable in.

///
Kobieta, pracuje w pubie / Female, pub employee

/// To dla mnie wewnętrzny obowiązek. Nie, że mama mi każe, tylko ja muszę do Polski przyjechać, przylecieć, przyjść na piechotę, przy płynąć łódką, czymkolwiek, ale zawsze na święta Bożego Narodzenia ja w Polsce będę.
/ It's a kind of inner obligation. It's not that my mum tells me to. I simply need to go to Poland, be it by car, plane, boat, or on foot. Whatever happens, for Christmas I shall always go to Poland.

///
Kobieta, fotograf / Female, photographer

Tożsamość – w stronę różnorodności / Identity: heading towards diversity

“ Myślę, że jesteśmy obywatelami świata i te granice coraz bardziej się nam zacierają – one nam już nie są potrzebne. / I think global citizens is what we are. These limits are more and more blurry. We don't need them any more. ”

Mężczyzna, artysta-muzyk / Male, musician

“ Jestem szczęśliwy, że córka może słuchać języka polskiego w domu, ale będzie się też uczyła angielskiego, a przy okazji gdzieś tam będzie słyszała język hinduski czy chiński, czy jakieś inne języki. / I'm happy that my daughter can use Polish at home, and also learn English and hear Hindi or Chinese around the place. ”

Mężczyzna, „złota rączka”
/ Male, handyman

“ Ja się nie czuję Polką. Ja się czuję Europejką. / I do not consider myself Polish. I consider myself European. ”

Kobieta, ma firmę usługową
/ Female, contracting company owner

“ Towarzystwo jest wielonarodowe w moim gronie, w pracy. Głównie Anglicy, no ale można spotkać naprawdę różnych: Polaków, Rumunów, Pakistańczyków, Niemców... / At work we're multinational. Mostly English people, but you can meet anyone: Poles, Romanians, Pakistanis, Germans... ”

Mężczyzna, inżynier
/ Male, engineer

“ Tak, myślę już po angielsku. Gdy jestem w pracy i prowadzę z sobą dialog w myślach, robię to po angielsku. / Yeah, I already think in English. When I'm at work and talk to myself in my head, I do it in English. ”

Mężczyzna, technik-dźwiękowiec
/ Male, sound technician

Życie obywatelskie / Civic life

23

1. OBOJĘTNI WOBEC POLSKIEJ POLITYKI

Większość respondentów nie uczestniczyła w Wielkiej Brytanii w wyborach do polskiego parlamentu ani polskich wyborach prezydenckich, pozostała raczej obojętna w stosunku do tego typu aktywności wyborczej. Jako powody podawano: **brak zainteresowania polityką w ogóle, utratę zainteresowania polską polityką po wyjeździe do Wielkiej Brytanii, brak możliwości dowiedzenia się, na kogo głosować oraz brak czasu** („Zresztą nawet będąc w Polsce, ja tak naprawdę nigdy nie śledziłam polityki, to nie należy do moich zainteresowań za bardzo.” – kobieta, ekspert medycyny naturalnej).

Jedynie część respondentów głosowała w wyborach lokalnych w Wielkiej Brytanii, motywując to poczuciem obowiązku wobec kraju, w którym mieszka oraz przekonaniem, że sytuacja polityczna na Wyspach wpływa bezpośrednio na jej życie („Głosuję, ponieważ uważam, że tutaj mam bardziej wpływ na to, co się dzieje. Wkleiłem się już w ten miejscowy obraz i robię to, co mogę, używając wszystkich przywilejów, które daje bycie tutaj.” – mężczyzna, technik-dźwiękowiec). Część respondentów głosowała też na polskich kandydatów w ostatnich wyborach do Parlamentu Europejskiego, motywując to rodzajem deklaracji przywiązania do kraju ojczystego.

1. INDIFFERENT TOWARDS POLISH POLITICS

The majority of respondents did not take part in Polish parliamentary nor presidential elections in the UK. They are rather indifferent towards this kind of civic activity. The reasons are: **not interested in politics at all; no longer interested in Polish politics after departing to the UK; no access to information on who to cast one's vote for; not enough free time** ("Even before, when I still lived in Poland, I never followed the political life, it's not my cup of tea." – female, expert in natural medicine).

Only a few of the respondents voted in British local elections. They call it a sense of duty towards the host country. They also feel the political situation in Britain has a direct impact on their lives ("I vote because I think here I have more influence on what's going on. I've become part of the local landscape and I do whatever I can do; I use all the privileges being here has given me." – male, sound technician). Some respondents have also voted for Polish candidates in the last European Parliament election. They consider it a declaration of a close relationship with the home country.

2. THE EU GIVES PALPABLE BENEFITS

A positive opinion on the EU and benefits it provides for its citizens is predominant among

2. UNIA DAJE „NAMACALNE” KORZYŚCI

Wśród respondentów dominuje pozytywna opinia o Unii Europejskiej i korzyściach, jakie przynosi ona obywatelom. Powtarzające się opinie o zaletach członkostwa w UE to możliwość swobodnego przemieszczania się między krajami i możliwość legalnego podejmowania pracy poza Polską. Szczególnie ta druga zaleta daje badanym poczucie bezpieczeństwa („Pamiętam, jak byłam w Szwajcarii na chwilę przed wejściem do UE. Nie mogłam używać języka polskiego na ulicy, bałam się, że [...] z wilczym biletem wrócę. UE dała mi wolność i swobodę bycia w kraju, tam gdzie chcę być.” – kobieta, przedsiębiorca w branży szkoleniowej). Kolejne korzyści wskazywane przez badanych to lepsza współpraca między krajami oraz rozwój Polski poprzez fundusze unijne

the respondents. The most important EU-membership benefits are: freedom of movement across the EU countries and the right to be legally employed in countries different than Poland. The latter appears to make the respondents feel particularly safe (“I remember when I went to Switzerland a few moments before the EU accession. I couldn't use my own language, I was afraid I could be sent back never to return. The EU has given me freedom to stay in a country of my choice.” – female, coaching entrepreneur). Other benefits indicated by the respondents are: better cooperation between the states, and Poland's development due to European funds (“I've got many friends with whom I share my passion; they've applied for EU funding and thus they've kicked off projects in Poland.” – female, expert in natural medicine).

In terms of disadvantages, the respondents indicated an unnecessary centralisation of law-making and excessive bureaucracy.

7%

Taki odsetek polskich wyborców, czyli około 43 tysięcy osób zarejestrowało się podczas polskich wyborów prezydenckich w 2010 roku w Wielkiej Brytanii.

/ The percentage of Polish voters (approx. 43,000 individuals) in the UK who registered for 2010 presidential election in Poland.

Źródło: PKW, obliczenia własne / Source: Polish Election Commission; authors' own calculation

3. ACTIVE POLISH MINORITY ASSOCIATIONS

After 2004, many Polish minority associations have emerged in the UK. Most of the respondents can name them; some of them are involved in their activity in one way or another. The most frequently named association is *Poland Street. Stowarzyszenie Polaków w Wielkiej Brytanii* [Poland Street. The Association of

“ Nie zanurzam się w polityce, nie wiem, co się dzieje, a strzelanie tak na ślepo to też jest moim zdaniem bez sensu. / I'm not into politics; I don't know what's going on there. And it doesn't make sense to make random choices. ”

Mężczyzna, artysta-muzyk / Male, musician

25 ●

(„Dużo moich znajomych, którzy interesują się podobnymi rzeczami, starało się o dofinansowanie z Unii i dzięki temu też zaczęli projekty w Polsce.” – kobieta, ekspert medycyny naturalnej”).

Wskazywane wady dotyczą przede wszystkim niepotrzebnej centralizacji stanowienia prawa i nadmiernej biurokracji.

3. AKTYWNE ORGANIZACJE POLONIJNE

Po 2004 roku w Wielkiej Brytanii powstało wiele organizacji polonijnych. Większość respondentów potrafi je wymienić z nazwy, a część jest zaangażowana na różne sposoby w ich działalność. Najczęściej wymienianą organizacją jest Poland Street. Stowarzyszenie Polaków w Wielkiej Brytanii, które powstało w 2005 roku. Inne wymieniane organizacje i instytucje polonijne to: Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny (POSK), Polish Professionals in London, Polish City Club, organizacja Polish your Polish czy działająca na Wyspach Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy. Wśród badanych dominuje opinia, że polskie organizacje polonijne są bardzo aktywne, organizują wiele wydarzeń i akcji, w których oni próbują brać udział („Są tutaj oczywiście różnego rodzaju spotkania polonijne, np. dni zdrowia lub jakieś warsztaty. Tak często, jak tylko mogę, chodzę i uczestniczę [...] no ale wiadomo, życie w wielkim mieście nie zawsze na to pozwala.” – mężczyzna, przedsiębiorca z branży turystycznej). ●

Polish Citizens in Great Britain], established in 2005. Other minority institutions and associations mentioned were: Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny [Polish Social and Cultural Centre, POSK]; Polish Professionals in London; Polish City Club; Polish your Polish; or the Great Orchestra of Christmas Charity's UK branch. The respondents are generally convinced that Polish minority institutions are very active; that they organise a number of events and actions that engage them ("There is a lot of Polish expats' meetings; they organise "health days" or workshops of some kind. I take part whenever I can [...] but you know, big city life doesn't always let you do that." – male, tourism entrepreneur). ●

●
30%

Taki odsetek Polaków w Wielkiej Brytanii uczestniczył przynajmniej raz w wyborach lokalnych na Wyspach. / The percentage of Poles in the UK who have participated in a local election at least once.

Źródło / Source: Electoral sentiments among immigrants in UK with a particular focus on Poles in UK, IPSOS, 2014

Opinie o Polsce i Wielkiej Brytanii / Opinions on Poland and Great Britain

26

1. POLSKA: NA OPINIĘ WPLYWAJĄ CZYNNIKI EKONOMICZNE

Większość respondentów ma raczej negatywne przekonanie o sytuacji politycznej i gospodarczej w Polsce. Wszyscy respondenci, którzy wspominali o polskiej polityce, mieli o niej złe zdanie („Polityka... to zniechęcające do powrotu.” – kobieta, pracuje w pubie).

Większość respondentów deklaruje, że **w Polsce perspektywy zawodowe są gorsze niż w Wielkiej Brytanii** – jest ciężko o pracę, co przekłada się na wysoki poziom bezrobocia, **prawo nie jest przychylne dla przedsiębiorców, wśród ludzi panuje też pesymizm** („W tej chwili słyszałam, że sytuacja w Polsce jest tragiczna, aczkolwiek nie jest beznadziejna.” – kobieta, pracownik opieki społecznej; „Myślę, że my jesteśmy strasznie daleko od UE, że niby jesteśmy w Europie, ale ja mam takie wrażenie, że Polska nie jest w Europie.” – mężczyzna, sprzedawca). Badani deklarują też, że jednym z poważniejszych symptomów ciężkiej sytuacji jest fakt, że nawet wykształcone osoby – znajomi respondentów – nie mogą znaleźć pracy w kraju.

Jakie są źródła wiedzy o Polsce? Przede wszystkim rozmowy z rodziną i znajomymi, którzy zostali w kraju, wymiana opinii z Polakami na Wyspach, jak również polskie media. Większość respondentów zwraca uwagę na „typowe

1. POLAND: OPINION BIASED BY ECONOMIC FACTORS

The majority of respondents present a rather negative image of political and economic situation in Poland. All of the respondents who mentioned politics in Poland present a negative opinion ("Politics... it deters me from coming back." – female, pub employee).

The majority of respondents declares that job perspectives **in Poland are worse than they are in the UK** – it is hard to get a job, the unemployment is therefore high, **the law does not support entrepreneurship and people are pessimistic** ("Current situation in Poland, well, I've heard it's catastrophic, although it's not hopeless." – female, social protection employee; "I think we're far behind the EU's back, like, we're European but Poland's not truly in Europe yet." – male, shop assistant). The respondents also declare that one of the most worrying symptoms is the fact that even well educated people – their friends – cannot find employment in their country.

Where does the information on Poland come from? First of all, from Poland-based family and friends; then from opinion exchanges with other Poles in the UK, and Polish media. The majority of respondents make reference to "the typical Polish grumbling" of fellow countrymen living in Poland. However, they also suggest

polskie narzekanie” rodaków, jednocześnie sugerując, że skargi wynikają z rzeczywistych problemów i nie są przesadzone. Wydaje się też, że **wiele opinii o Polsce badani wnoszą ze swoich wspomnień z kraju**. Większość z nich przywołuje w pamięci nie najlepszą sytuację materialną, która skłoniła ich do wyjazdu („Ja mam przykre doświadczenie jakoś z Polski, [...] czułam się ciągle zaszczuta, bo może jak człowiek jest produktywny, pracuje, to się z nim liczą, natomiast jak już człowiek jest schorowany, już jest starszy, to jest według mojej oceny już niepotrzebny.” – kobieta, ma firmę usługową).

Swoją wizję Polski badani kształtują też podczas wizyt w ojczyźnie poprzez obserwacje. Te ostatnie bywają również pozytywne: część respondentów stwierdza, że w ich rodzinnych miejscowościach widać poprawę (na przykład w wyglądzie ulic). Deklarują również, że mają znajomych w Polsce, którzy otwierają własne firmy, a dzięki zaangażowaniu i energii udaje im się zarabiać przyzwoite pieniądze. Dominuje pogląd, że w Polsce jest wielu wartościowych, pracowitych ludzi, którym jednak warunki zewnętrzne uniemożliwiają rozwój i dostatnie życie.

such complaints are not imaginary or exaggerated. It appears that **many opinions the respondents have on Poland are derived from their own memories; from the time they lived in Poland themselves**. Most of them recall the disadvantageous economic standing which contributed to their decision on emigrating (“My Polish experiences are pretty bad, [...] I felt I was being permanently baited; well, as long as you're productive and you work, others will respect you, but once you get ill or old, then I think you're not considered useful any more.” – female, contracting company owner).

67%

Taki procent średniej unijnej stanowił polski PKB per capita w 2012 roku. Choć wzrósł on relatywnie od 2003 roku (z 49% średniej unijnej), z perspektywy brytyjskich emigrantów poziom życia mieszkańców Polski nadal nie wygląda najkorzystniej. / Polish GDP per capita as percentage of the EU's GDP per capita in 2012. Although its relative growth since 2003 was substantial (by then it was 49% of the EU's GDP), the standard of living of Poland's inhabitants as seen by the expatriates is rather low.

Źródło: GUS, Eurostat / Source: Central Statistical Office of Poland, Eurostat

2. WYSPY: ZAMOŻNE, ALE ODMIENNE KULTUROWO

Poglądy respondentów na temat możliwości rozwoju zawodowego na Wyspach zostały opisane w rozdziale pierwszym. Dodatkowo **badani deklarują, że Wielka Brytania jest krajem zamożnym, który może pozwolić sobie na intensywne wspieranie obywateli** („Myślę, że Anglia jest takim krajem, który w przeszłości [...] dużo zarobił pieniędzy, oni

Their image of Poland is also influenced by visits in the home country, which can be positive, too. Some respondents do see positive change in their home towns (e.g. streets look nicer), or that their friends have started to run their own businesses, working hard and investing a lot of energy – which eventually does pay off handsomely. The predominant view is that there are a lot of hard-working, valuable people in Poland whose development (also in financial terms) is inhibited by the circumstances.

2. THE BRITISH ISLES: WEALTHY BUT CULTURALLY DIFFERENT

The opinions on professional development opportunities in the UK have been presented in Chapter 1. **The respondents also declare that the UK is a wealthy state that can afford to support its citizens substantially** (it is noticeable in statements such as this one: "I think England is a country that has made a lot of money in the past [...]; they've made some investments and are used to fancy living." – male, handyman).

Statements include positive opinions on British institutions: support for immigrants (e.g. free translation service in government offices); healthcare: free, no queues, good support for those chronically ill (however, there have been mentions of doctors not taking all conditions seriously: "For all troubles they have but one

52%

Taki odsetek Polaków na Wyspach deklarował w 2007 roku, że przynajmniej kilka razy w tygodniu korzysta z polskich portali informacyjnych. Internet jest jednym z głównych źródeł wiedzy emigrantów o Polsce. / The 2007 percentage of Poles in the UK who declared that they visit Polish news websites at least several times a week. For the expatriates, Internet is one of the main sources of information on Poland.

Źródło: Badanie sondażowe wśród obywateli polskich zamieszkałych w Wielkiej Brytanii i Irlandii, MIG Research, 2007 / Source: Survey conducted among Polish citizens living in the UK and Ireland, MIG Research, 2007

W Polsce trzeba [...] przebijać głową mur, żeby coś zrobić, a tutaj po prostu można to zrobić bez problemu i to się dzieje. / In Poland you need to [...] bang your head against the wall and break it if you want to do stuff; here you can just make it happen.

Kobieta, ekspert medycyny naturalnej / Female, expert in natural medicine

29 ●

zainwestowali w różne rzeczy i są przyzwyczajeni do tego, że żyją w luksusie.” – mężczyzna, „złota rączka”).

W wypowiedziach pojawiają się pozytywne opinie o brytyjskich instytucjach: wsparciu dla emigrantów (na przykład poprzez darmowe tłumaczenia w urzędach); systemie opieki zdrowotnej – jest za darmo, są krótkie kolejki, bardzo dobre wsparcie dla osób przewlekle chorych (choć przewijają się też poglądy, że lekarze nie traktują poważnie wszystkich symptomów chorób, a „wszystkie dolegliwości leczą paracetamolem”); urzędach skarbowych; szkołach i kursach (na przykład wsparcie od nauczycieli dla emigrantów, którzy słabo sobie radzą na kursach).

Dominuje przekonanie o wysokiej kulturze osobistej, kurtuazji, serdeczności i uczynności „rodowitych” Brytyjczyków – mieszkających w Londynie, wykształconych Anglików. Są pozytywnie nastawieni do życia, spokojnie i bez stresu podchodzą do swoich obowiązków i pracy. W opinii respondentów najczęściej szanują Polaków i pracę wykonywaną przez nich.

Jednocześnie istnieją duże różnice w mentalności. Respondenci zwracają przede wszystkim uwagę na nadmierną zasadniczość i przywiązanie do reguł zamiast kreatywności, emocjonalny dystans, brak szczerości, brak chęci

cure: Paracetamol”); revenue & customs; schools and courses (e.g. teachers provide support for those of the immigrants who are not doing great on their courses).

London-based, well-educated, native English people are generally seen as very well mannered, cordial and helpful. They present a positive and relaxed, "no stress" attitude towards life and work. According to respondents' opinions, most of the times they show respect towards the Poles and the work they do.

However, at the same time – the differences in mentality are easily noticeable. The respondents complain that the British are principled, too much attached to the rules and not creative, emotionally distant, insincere, not willing not only to start a friendship for one's lifetime, but even to initiate superficial relations ("I miss the time when my neighbour would simply knock at my door and ask for sugar.") – female, coaching entrepreneur). Some also encountered a completely different approach in terms of the education of children. British children are seen as more straightforward – or even arrogant – with their parents, compared to how it works in Poland.

When they speak of immigrants from other countries, the respondents give an account of their inter-cultural friendships and other

// Będąc tutaj nie zawsze [...] można mówić to, co się czuje, bo nie wypada i nie można nikogo dyskryminować. Trzeba [...] czasem tłumić emocje. / Once you're here, you can't just [...] say whatever you want. It's not always considered polite and you can't discriminate anybody. You need to [...] keep your feelings to yourself sometimes. //

Kobieta, pracuje w pubie / Female, pub employee

30 ●

nawiązywania nie tylko głębszych, ale nawet powierzchownych relacji („Tęsknię, za tym, żeby sąsiadka zapukała i chciała pół szklanki cukru.” – kobieta, przedsiębiorca z branży szkoleniowej). Niektórzy badani spotkali się też z całkowicie odmiennym podejściem do wychowania dzieci, które w Wielkiej Brytanii są bardziej bezpośrednie czy wręcz aroganckie w stosunku do rodziców niż w rodzinach w Polsce.

Mówiąc o emigrantach z innych krajów (najczęściej jako znajomi wskazywani są Hindusi, ale również: Rumuni, Grecy, Pakistańczycy, Izraelczycy i inni), respondenci opisują swoje „międzykulturowe” przyjaźnie i korzyści z poznawania nowych zwyczajów oraz innych stylów życia. Jednocześnie pytani o minusy wielokulturowości, przeważnie są powściągliwi. Pojedyncze wypowiedzi świadczą o niechęci do emigrantów z innych krajów, którzy są odmienni kulturowo od Polaków („Przez całe życie byłem pacyfistą [...] ale będąc tutaj, poznając niektóre kultury [...] wręcz zacząłem się robić nietolerancyjny.” – mężczyzna, technik-dźwiękowiec), a także o problemie z „poprawnością polityczną”, do której wcześniej nie byli przyzwyczajeni („Można powiedzieć jakieś słowo, którego [czarnoskóry emigrant] nie zrozumie i oni to przeinaczą na niekorzyść i zaraz okazuje się, że to rasizm.” – mężczyzna, bezrobotny). ●

benefits that stem from exploring new habits and lifestyles. The nation most often befriended by the respondents are Indians, but there are also Romanians, Greeks, Pakistanis, Israelis, etc. Asked about the cons of multiculturalism, the respondents give rather reserved answers. Individual responses, however, speak of a dislike to immigrants who are radically different from Poles on the cultural level ("My entire life I've been a pacifist [...] but here I've become kind of intolerant towards certain cultures." – male, sound technician), as well as of the political correctness the respondents were not used to before ("You can say something they [black immigrants] do not understand and it's done. They manipulate it so much it will soon turn out to be racist." – male, unemployed). ●

Decyzje migracyjne. Motywy i bariery powrotu

/ Decisions regarding migration. Reasons for return and obstacles

31 ●

1. MOTYWY POWROTU DO POLSKI

a) Wyobcowanie i tęsknota za rodziną

Prawie wszyscy respondenci – nie tylko ci planujący w najbliższym czasie powrót do Polski – podkreślają, że minusem przebywania na emigracji jest **poczucie wyobcowania oraz tęsknota za rodziną i znajomymi, którzy zostali w Polsce** („Z kraju czego brakuje? Takich spotkań prawda, tych rodzinnych.” – mężczyzna, obecnie bezrobotny). Niektórzy respondenci **czują się rozdarci pomiędzy życiem rodzinnym w Polsce i na Wyspach** („[Wyjeżdżanie] niezbyt dobrze się odbija na założeniu własnej rodziny. Trzeba wszystko od nowa budować [...], a zwłaszcza gorzej jest, jeżeli rodzina, w sensie typu brat, dalsza rodzina zostaje w Polsce i teraz chciałoby się z jednej strony trzymać kontakt z nimi, z drugiej strony chciałoby się tutaj budować nową rodzinę.” – mężczyzna, inżynier).

b) Chęć stabilizacji, „zwolnienia tempa”

Dla niektórych uciążliwe jest tempo życia w wielkich miastach i konieczność stałej rywalizacji na polu zawodowym („Tutaj jest straszny pęd, [...] taka dzicz [...], trzeba bardzo się przepychać, ja bym wolał trochę większego spokoju, w Polsce [...] jest tak trochę spokojniej.” – mężczyzna, inżynier). Cięży im stres, napięcie związane z pracą w obcym, czasami nieprzychylnym środowisku.

1. REASONS FOR RETURN TO POLAND

a) Alienation and longing for family

Not only those among the respondents who plan to come back to Poland shortly, but virtually all of them stress the great disadvantage of being an expatriate – a sense of alienation and separation from families and friends who remained in Poland (“What's missing here? I think I miss these meetings, you know, family reunions.” – male, currently unemployed). Some respondents express the dilemma of being torn between a family life in Poland and in the UK (“[Going away] isn't the best thing when you want to have a family. You need to build everything from the scratch [...]. It's even worse if, say, you've got a brother, or some distant family who stayed in Poland. Now you want to stay in touch with them, but on the other hand you want to have a new family up here.” – male, engineer).

b) Wish to stabilise, "to slow down"

For some, fast pace of the big city life and competitive professional environment are burdensome: (“Everything happens so fast in here [...] it's fierce [...], you need to push your way through really hard. I'd prefer it to be a little bit more calm; in Poland [...] you can go slightly more relaxed.” – male, engineer). They are tired of stress and anxiety that result from work in an unfamiliar, often unfriendly environment.

c) Chęć większej swobody, autentyczności

Niektórzy respondenci wskazują również, że w Wielkiej Brytanii, z dala od swoich rodzin i przyjaciół, czują się skrupowani obowiązującymi na Wyspach konwenansami i obyczajami, które nie przystają do polskiej mentalności („Tęskni się za taką swobodą i wolnością, za pokazaniem w pełni swojej tożsamości.” – kobieta, pracuje w pubie). Respondenci, którzy w Polsce mieszkali poza dużymi aglomeracjami miejskimi, z sentymentem wspominają uroki natury, życia na wsi, których nie można doświadczać w Londynie.

2. BARIERY I CZYNNIKI ZNIECHĘCAJĄCE DO POWROTU

a) Rodzina na Wyspach

Respondenci, którzy mają dzieci w wieku przedszkolnym lub szkolnym nie chcą ich

c) Wish for more freedom and sincerity

Some respondents also point to the fact that they feel constrained by British etiquette and habits, incompatible with Polish mentality, while being also away from their families and friends. ("One misses this kind of freedom, liberty to show your identity in full." – female, pub employee). These respondents who used to live in rural areas in Poland, express longings for nature and life in the countryside that cannot be found in London.

2. OBSTACLES AND DETERRENTS TO RETURN

a) Family in the UK

Those among the respondents whose children go to kindergarten or school prefer not to make their children adapt anew to life in another country and therefore expose them to stress. They are also more and more likely to admit that their children feel British rather than Polish and therefore would not like to move to Poland.

b) Unfavourable opinion on general state of affairs and employment opportunities in Poland

The respondents claim that in terms of employment, Poland falls behind the UK. An improvement in this particular aspect could be a game changer in terms of whether to stay in the UK or go back to Poland, many respondents say. ("[I'd return] if I could make better money in

45%

Taki odsetek Polaków w Wielkiej Brytanii deklaruje, że zdarza im się obawiać wyobcowania. / The percentage of Poles in the UK who admit that they are afraid of alienation.

Źródło: Raport "Mental health and talking therapy needs of Polish immigrants living in United Kingdom", 2013 / Source: Mental health and talking therapy needs of Polish immigrants living in United Kingdom. 2013

“ Co by się musiało zmienić w Polsce, żebym wrócił? Ja myślę, że coś takiego jak gwarancja, że człowiek nie zostanie do końca na lodzie w Polsce. / What would have to change in Poland for me to return? That would be some kind of guarantee you wouldn't be left entirely on your own. ”

Mężczyzna, właściciel firmy usługowej / Male, contracting company owner

33 ●

narażać na stres związany z koniecznością adaptowania się na nowo w innym kraju. Wyrażają też najczęściej przekonanie, że ich dzieci czują się już powoli Brytyjkami i nie chciałyby mieszkać na stałe w Polsce.

b) Niska ocena sytuacji ogólnej i perspektyw zawodowych w Polsce

Według badanych w sferze zawodowej Polska oferuje mniej niż Wielka Brytania. Powtarzają się opinie, że zmiana na lepsze w kraju w tym względzie byłaby istotnym czynnikiem skłaniającym do opuszczenia Wysp („Wróciłabym] gdybym miała lepszą możliwość ekonomiczną w Polsce, gdybym miała inny zawód.” – kobieta, pracownik opieki społecznej). Na decyzję o pozostaniu w Wielkiej Brytanii wpływa też generalne przekonanie o złym stanie spraw w kraju („Nie ciągnie mnie do Polski tak bardzo dlatego, że po prostu widzę, że sytuacja jest tam beznadziejna, że ludzie cierpią.” – mężczyzna, „złota rączka”). Do tego dochodzi negatywna ocena funkcjonowania polskich instytucji, na przykład służby zdrowia czy urzędów skarbowych. Wielu emigrantów wspomina o „nieprzychylnym, nieufnym polskim urzędniku”.

c) Dostępność lepszych świadczeń socjalnych w Wielkiej Brytanii

Niektórzy respondenci korzystają w Londynie z różnych benefitów, takich jak mieszkania socjalne (lub zniżki w opłatach za czynsz) czy

Poland; if I had a different profession.” – female, social protection employee). A decision whether to stay or to return is biased by the general conviction of unfavourable conditions in Poland (“I'm not too much attracted to Poland, because clearly the situation is hopeless there. People suffer.” – male, handyman). Plus, there is a general negative opinion on state-run institutions in Poland, such as the healthcare service or revenue. Many expatriates recall the “unfriendly, warty Polish clerk” stereotype.

700 tys./thousand

Tyłu jest obecnie Polaków w Wielkiej Brytanii. Według różnych badań, od 50% do 70% z nich z pragnie pozostać na Wyspach.

/ The current number of Poles in the UK. Depending on the source, 50-70 per cent of them wish to stay in the UK.

Źródło: Office for National Statistics; Electoral sentiments among immigrants in UK with a particular focus on Poles in UK, IPSOS, 2014; badanie portalu MojaWyspa.pl / Source: Electoral sentiments among immigrants in UK with a particular focus on Poles in UK, IPSOS, 2014, Research by MojaWyspa.pl website

/// Polska to wciąż jest miejsce, z którego pochodzę i cały czas żywię nadzieję, że uda mi się wrócić, osiedlić się i zająć się profesją, którą teraz wykonuję.
/ Poland is still my country of origin and I still hope I will return, settle down and work in the same business as I do now. ///

Mężczyzna, technik-dźwiękowiec / Male, sound technician

34 ●

zasiłki chorobowe. Starsi respondenci chcieliby zostać na Wyspach również po to, aby otrzymać brytyjską emeryturę.

d) Obawa przed koniecznością zaczynania życia zawodowego „na nowo”

Część badanych jest zmęczona ciągłymi zmianami i dąży do stabilizacji. Ewentualny powrót do Polski odbierany jest jako kolejna rewolucja, wywrócenie życia do góry nogami („Słyszałem, że bardzo wiele osób, które wracają, popada w jakąś depresję.” – mężczyzna, technik-dźwiękowiec).

e) Kontrast w stosunku do brytyjskich wzorców kulturowych, postrzeganych jako pozytywne

Niektórzy badani deklarują, że przyzwyczaili się do powszechnej wśród Anglików uprzejmości oraz pozytywnego myślenia. Gdyby znaleźli się w Polsce gdzie (w opinii badanych) tych postaw nie ma, ich komfort życia obniżyłby się.

f) Pogoda

Część respondentów deklaruje, że jeśli miałyby opuścić Wielką Brytanię, to wolałyby pojechać do kraju, w którym jest cieplejszy klimat. Polska tego nie oferuje. Najczęściej wymieniane kierunki to kraje, które są dodatkowo anglojęzyczne: Stany Zjednoczone i Australia („Jeżeli zmieniłby się klimat i zaczęły rosnąć palmy w Polsce, to chętnie byśmy wtedy wrócili.” – mężczyzna, przedsiębiorca w branży turystycznej). ●

c) Access to better social benefits in the UK

Some respondents in London avail of different kinds of social benefits, such as social housing (or rent relief), or sick pay. Also, older expatriates would prefer to stay in the UK for the sake of British pension.

d) Fear of "starting from scratch" professionally

Some of the respondents are already tired of constant changes and wish for stabilisation. A return to Poland would be another revolution, turning their lives upside down again ("I've heard that many of those who returned become depressed or something." – male, sound technician).

e) Contrasting cultural patterns: the British ones are considered positive

Some respondents have gotten used to the omnipresent English politeness and positive thinking. They claim that, had they returned to Poland (where such attitudes are absent, they declare), their standard of living would drop immediately.

f) Weather

Some respondents say that if they were to leave the UK, they would be headed to a warmer country. This excludes Poland. The most popular destinations are also English-speaking: the US and Australia ("If the climate changes and palms start to grow in Poland, we would gladly come back." – male, tourism entrepreneur). ●

Konkluzje i rekomendacje: jak wzmacniać więź Polaków na Wyspach z ojczyzną? / Conclusions and recommendations: how to strengthen ties between the Poles living in the UK and their home country?

35

Polskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych oraz inne resorty realizują szereg działań na rzecz budowania współpracy z Polonią. (Patrz m.in. : „Plan współpracy z Polonią i Polakami za granicą”, 2013 oraz ten sam plan na rok 2014, MSZ). Przedsięwzięcia te polegają głównie na nauczaniu języka polskiego, wspieraniu środowisk i organizacji polonijnych, promocji polskiej kultury, popularyzacji historii Polski, itp. Na podstawie zrealizowanego przez Centrum Stosunków Międzynarodowych badania warto sformułować kilka rekomendacji, które mogą pomóc w rozszerzeniu i uzupełnieniu tych działań. Oto one:

1. DIALOG NA RZECZ WZMACNIANIA POLSKIEJ TOŻSAMOŚCI EMIGRANTÓW

Polacy, którzy przyjechali na Wyspy Brytyjskie po 1 maja 2004 roku czują się wciąż emocjonalnie związani z ojczyzną. Kultywują polskie tradycje, mówią po polsku, często tęsknią za Polską. Jednocześnie, właśnie teraz, pięć, dziesięć lat po przyjeździe, w ich mentalności zakorzeniają się już na stałe nowe wzorce kulturowe. **Dlatego niezwykle ważne jest prowadzenie działań wspierających emigrantów w zachowaniu ich polskiej tożsamości.** Istniejące od lat, jak również nowe ośrodki i organizacje polonijne to miejsca, które szczególnie stymulują kontakty z polską kulturą. Dlatego warto finansowo i merytorycznie wspierać ich działalność.

Polish MFA, as well as other ministries, works towards deeper cooperation with Polish expatriates in a number of fields (vide e.g.: *Plan współpracy z Polonią i Polakami za granicą 2013* [Plan for Cooperation with Polish Citizens and Expatriates 2013], as well as the same document for 2014, both published by the MFA). These activities are focused on the Polish language learning, support for Polish communities and associations, promotion of Poland's culture and history, etc. The research carried out by the Centre for International Relations should suggest some recommendations to complement and extend these enterprises. Here they are:

1. A DIALOGUE TO FOSTER POLISH IDENTITY AMONG THE EXPATRIATES

The Poles who went to the UK after 1 May 2004 still preserve emotional ties with the home country, i.e. they observe national traditions, speak Polish language and often miss Poland. However, now – about 5-10 years from the arrival – new cultural patterns become permanently imprinted in their mentality. **Therefore, it is all the more important to support the expatriates in preserving Polish identity.** Polish expatriates' centres and associations, those in business for years, as well as the new ones, are both the main actors to stimulate contacts with Polish culture. It is therefore desirable to support them with know-how and financial aid.

Pierwszym krokiem powinno być stworzenie maksymalnie kompletnej bazy danych takich organizacji, ze szczególnym uwzględnieniem tych, **które powstały na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat. W bazie powinny się znaleźć nie tylko podmioty z polskimi akcentami w nazwie, lecz także organizacje i stowarzyszenia założone i koordynowane przez Polaków, choć nienastawione na tematy polonijne.** Jednocześnie nie wszyscy Polacy na Wyspach są zainteresowani aktywnością w organizacjach – ani polonijnych, ani żadnych innych. Należy więc stworzyć alternatywne kanały komunikacji, docierające do takich osób bezpośrednio. Warto pomyśleć o **szerszym programie dialogu społecznego polskiego państwa z diasporą na Wyspach**, wykorzystującym internet i portale społecznościowe, a także umożliwiającym bezpośredni kontakt polskich instytucji, ekspertów i liderów opinii z różnymi środowiskami emigranckimi m.in. poprzez cykle spotkań, warsztaty zawodowe, promocje inicjatyw skierowanych na rozwój przedsiębiorczości, przedsięwzięcia kulturalne, etc. Zgodnie z międzynarodowymi standardami, proces dialogu powinna koordynować niezależna zewnętrzna organizacja, a jego efektem mógłby być opracowywany corocznie raport podsumowujący.

Pierwszym etapem takiego dialogu mogłoby być **wyłonienie, tzw. *opinion leaders*** – czyli tych Polaków, których opinia się liczy w środowisku

The first step would be to establish a comprehensive database of such organisations. It should particularly include **these created in the last decade.** The database should include not only those typically Poland-related, but also all organisations and associations established and run by Polish citizens, although not necessarily focused on Polish community's matters. Also, not every Polish citizen in the UK is interested in such activity, be it expatriate business or any other one. Alternative communication channels should be therefore established, in order to reach these persons. **An ample social programme to foster a dialogue between the Polish state and our expatriates in the UK is worth considering.** It should make use of the Internet and social media. It should also facilitate direct relations of Polish institutions, experts and opinion leaders, with expatriate communities, by means of seminars, professional workshops, cultural events, and events fostering entrepreneurship, etc. In accordance with international standards, such dialogue initiative should be governed by an external, independent organisation. An annual report could be a possible result.

First, the dialogue initiative should select its opinion leaders, i.e. the Polish citizens whose opinion is respected in the expatriate community. Usually, such persons are renowned for their professionalism and networking capabilities. However, they are not necessarily willing

emigrantów. Są to zazwyczaj osoby wyróżniające się profesjonalizmem i zdolnościami networkingowymi, lecz niekoniecznie skłonne do działania w organizacjach polonijnych. Takie osoby można znaleźć za pośrednictwem kontaktów polskich instytucji i organizacji w Wielkiej Brytanii, ale także **zmobilizować do działania poprzez odpowiednio sformułowane zaproszenie do wykonania konkretnego zadania/projektu**. Baza przynajmniej kilkuset nazwisk takich liderów opinii znacznie ułatwi proces dialogu, powodując jednocześnie efekt domina – nagłośnienie ich opinii w polonijnym środowisku.

2. BUDOWANIE POLSKIEJ TOŻSAMOŚCI WŚRÓD DZIECI I MŁODZIEŻY

Osobne działania „pro-tożsamościowe” powinny zostać skierowane do dzieci emigrantów, które są w wieku przedszkolnym i szkolnym, a które pod wpływem brytyjskich instytucji i grup rówieśniczych w większym stopniu czują się już Brytyjkami, a nie – Polakami. Dzieci te często język polski słyszą już tylko w domach, pomimo starań rodziców woła mówić po angielsku, tracą też powoli kontakt z Polską literaturą, filmem i dziełami innych sztuk.

Po pierwsze, należałoby zapewnić większą dostępność nauczycieli języka polskiego, którzy

to work for Polish expatriate associations. They can be reached via Polish institutions and organisations in the UK; nevertheless it is a good idea **to motivate them to act by inviting them to develop one consistent task or project**.

A database of at least couple hundreds names of such opinion leaders would make the dialogue process much smoother. Possibly, it would also have a domino effect, by giving publicity to their opinions in Polish community abroad.

2. POLISH IDENTITY BUILDING AMONG CHILDREN AND YOUTH

Separate actions to favour Polish identity should be targeted at expatriates' children in schools and kindergartens. Left under the influence of British institutions and peer groups, they already feel more British than Polish. These kids are often exposed to Polish language exclusively at home. They prefer to speak English, regardless the efforts of their parents. Also, they gradually lose contact with Polish literature, cinematography and other arts.

First, greater availability of Polish language teachers should be secured, so that the youngest members of Polish community in the UK could avail of the expert support in the mother tongue study. This could be developed either as private coursework or by language courses in Polish schools. On this note, it would be reasonable to

mogliby (bądź w postaci indywidualnych lekcji, bądź w szkołach polskich) pomóc w nauce języka ojczystego najmłodszym członkom polskiej diaspory w Zjednoczonym Królestwie. Zasadnym byłoby rozważenie wsparcia inicjatywy kursów/studiów podyplomowych dla emigrantów chcących nauczać języka polskiego.

Po drugie, warto rozważyć zaproszenie do szerszej współpracy bibliotek (i media-tek) brytyjskich z polskimi ośrodkami kulturalnymi i polskimi bibliotekami (media-tekami). Wymiana dzieł – książek i filmów – ze szczególnym uwzględnieniem współczesnej, atrakcyjnej dla młodego czytelnika twórczości dziecięcej i młodzieżowej – mogłaby zaowocować większym zainteresowaniem dzieci emigrantów polską kulturą. Warto rozważyć również wyposażanie brytyjskich bibliotek w polskie tłumaczenia światowej klasyki literatury dziecięcej i młodzieżowej.

Po trzecie, warto angażować dzieci w koła zainteresowań i klubiki (które mogłyby funkcjonować na przykład przy szkołach polskich lub bibliotekach), które w atrakcyjny dla młodego odbiorcy sposób przekazywałyby wiedzę o historii i kulturze Polski (przykładowo – klub młodego informatyka, w którym dzieci poznawałyby dokonania polskich szkół matematycznych i informatycznych, spotykały się z wybitnymi młodymi Polakami-informatykami, laureatami międzynarodowych konkursów,

consider a support for postgraduate studies for these expatriates who wish to become Polish language teachers.

Second, it could pay to foster a deeper cooperation of British libraries and media libraries with Polish cultural centres and libraries/media libraries. A good tool to actively engage the expatriates' children in Polish culture would be an exchange of collections (books and films), focused on contemporary works for children and youth. It could attract young readers. It could also be worthwhile to supply British libraries with Polish translations of world children's and youth literature classics.

Third, children should be involved in tiny clubs and societies, say, those present in Polish schools and libraries: Polish history and culture could be thus conveyed in a way appearing to a young recipient (e.g. in a youth computer club, children could learn about Polish schools of mathematics or IT technologies; they could meet distinguished Polish young IT engineers and winners of international competitions, and be trained in programming, video game design, etc.)

3. RAISING AWARENESS OF CONTEMPORARY POLAND

The last wave of Polish immigrants often fed itself on the worst regions in Poland in terms of job opportunities, where life did not have much

a zarazem nabywały praktycznych umiejętności z zakresu programowania, tworzenia gier komputerowych).

3. ZWIĘKSZENIE WIEDZY O WSPÓŁCZESNEJ POLSCE

Polacy ostatniej fali emigracji często pochodzą z regionów, w których jeszcze parę lat temu sytuacja na rynku pracy była bardzo zła i niewiele się działo. Nie mają doświadczeń z życia i pracy w większych ośrodkach miejskich w Polsce, ich wyobrażenie o możliwościach oferowanych przez własny kraj może być zatem niepełne. Trafiając do dużych miast w Wielkiej Brytanii są w oczywisty sposób pod wrażeniem bodźców i możliwości (zawodowych, biznesowych, kulturalnych), jakie stwarzają te aglomeracje. Wiedzę o współczesnej Polsce czerpią często z lektury tabloidowych portali, które nie przekazują w pełni obiektywnej informacji o sytuacji w kraju, ale są raczej nastawione na nagłaśnianie patologii życia społecznego i politycznego. Jednocześnie emigranci ci paradoksalnie tęsknią za dobrodziejstwami spokojnego życia na polskiej prowincji.

Zasadnym byłoby przeprowadzenie działań informacyjnych adresowanych do Polaków mieszkających w Wielkiej Brytanii, które podkreśliłyby osiągnięcia i pozytywne zmiany, jakie dokonały się w Polsce w ostatnim

to offer either. They have no big-city life or job experience. Therefore, the picture of opportunities offered at home they see might not be complete. Upon arrival to large British cities, they are obviously overwhelmed with new stimuli and perspectives (on job, business, culture). However, their knowledge on the current state of affairs in Poland is often based upon tabloid news stories, published on the Internet and rather not appreciated for objectivity; they are focused on social and political life's pathologies. Curiously enough, at the same time, these individuals also long for the perks of peaceful life in Polish countryside.

It seems relevant to conduct information programme among the Poles living in the UK: to promote Poland's achievements and positive change the country has experienced in the last decade. In particular, this would concern thriving Polish countryside and urban areas, namely the positive change in infrastructure and cultural offer and, last but not least, improvements in labour market in urban agglomerations. Informative action to target the immigrants should be conceptually consistent and possibly continue the 2014 image-building campaign "Polska. Spring into new", conducted in the UK. Media (not exclusively Polish media for expatriates), Internet and social media, and live meetings, are the most suitable channels. These contents, however, should be also poured

dziesięcioleciu. Należałoby szczególnie zaakcentować rozwój polskiej prowincji i miast – jak zmieniała się w nich infrastruktura, poszerzała oferta kulturalna, a przede wszystkim: poprawiał rynek pracy w aglomeracjach. Działania informacyjne skierowane do emigracji powinny być spójne koncepcyjnie i stanowić kontynuację przeprowadzonej w 2014 roku w Wielkiej Brytanii kampanii wizerunkowej „Polska. Spring into new”. Optymalne kanały rozprzestrzeniania informacji to media (nie tylko polonijne), internet z wykorzystaniem portali społecznościowych oraz spotkania bezpośrednie. Należałoby również umieścić audycje na ten temat w ramach nowego kanału Telewizji Polskiej przeznaczonego dla Polonii (TV Polska).

Warto także zainicjować stworzenie (na przykład przez jedną z polonijnych organizacji) portalu informacyjnego będącego źródłem wiedzy (linków, pobranych materiałów) o pozytywnych zmianach zachodzących w Polsce. Powinny one przedstawiać w sposób przystępny i zrozumiały sukcesy polskiej transformacji, ze szczególnym uwzględnieniem ostatniego dziesięciolecia (rozwój kraju m.in. dzięki środkom unijnym). Na portalu mogłyby na przykład znaleźć się odniesienia do gigantycznych baz wiedzy na temat zrealizowanych unijnych projektów z budżetu na lata 2007-2013, a także planów rozwoju w ramach nowej perspektywy finansowej UE. Taki dostarczający rzetelnej wiedzy portal, promowany w środowisku m.in. za pośrednictwem

into Polish state TV's new channel for Polish expatriates (TV Polska).

To establish a new web information outlet, would be a worthwhile initiative. Possibly – carried out by one of Polish associations. Such web portal could serve as a source of knowledge (links, downloadable material) on positive change occurring in Poland. In an understandable and user-friendly manner, it should showcase the highlights of Polish transformation, with particular stress on the last decade (e.g. EU funds fostering the country's development). Among other materials, the website could refer to the enormous knowledge databases on projects realized in 2007-2013 time frame, funded by the EU budget. It could also provide information on the EU's new financial framework's development plans. Such a reliable source of knowledge, promoted by community opinion leaders, would counterbalance Polish tabloid websites and newspapers.

4. HONOURING DISTINGUISHED POLISH CITIZENS IN THE UK

An exhibition of photography and biographies of distinguished Poles who belong to the last wave of Polish immigrants – this would be the kind of project suitable to honour the representatives of the immigrant community. Not necessarily "monumental" personalities, but rather accomplished professionals who have

liderów opinii, byłby przeciwwagą dla „tabloidowej” rzeczywistości polskich portali internetowych i gazet.

4. DOCENIENIE WYBITNYCH POLAKÓW NA WYSPACH

Jednym z projektów pomagających docenić przedstawicieli emigracji mogłaby być wystawa zdjęć i biogramów wybitnych Polaków z ostatniej fali emigracji na Wyspy – niekoniecznie postaci „pomnikowych”, ale po prostu spełnionych zawodowo ludzi, którzy osiągnęli za granicą sukces (np. pod nazwą „25/25” – historii dwudziestu pięciu wybitnych przedstawicieli diaspory na dwudziestopięciolecie wolnej Polski). Taka wystawa powinna być prezentowana w Polsce w takich miejscach jak na przykład porty lotnicze czy międzynarodowe imprezy sportowe, gdzie z jednej strony będą mogli ją zobaczyć i docenić przedstawiciele Polonii, z drugiej – sami Polacy mieszkający w ojczyźnie, a co więcej – cudzoziemcy, którzy nie zdają sobie sprawy, jak liczna i dobrze prosperująca jest Polonia za granicą.

5. WSPARCIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI NA WYSPACH I W POLSCE

Wielu Polaków na Wyspach to osoby przedsiębiorcze, które nabyły konkretnych umiejętności w Wielkiej Brytanii i przyswoiły sobie

succeeded abroad (possible title: "25/25", a presentation of 25 distinguished Polish immigrants to celebrate the 25th anniversary of Polish freedom). Such event should take place in Poland as well, and be showcased in airports, international sport events, and so on – so that it can be appreciated both by Polish immigrants abroad and by Poles at home. Thus, it could also appear to the foreigners who are not aware how numerous and prosperous the Poles abroad are.

5. SUPPORTING ENTREPRENEURSHIP IN THE UK AND POLAND

Many Poles in the UK are already part of Anglo-Saxon entrepreneurial culture; they have obtained their qualifications and successful business drive and attitude in Britain. It could pay to provide them with a networking platform. It could adopt the shape of a moderated **community of Polish professionals** (based on established initiatives, such as Polish Professionals in London or Polish City Club). Such community would be focused on developing a network of professional relations and business cooperation and projects. A mutual support among hundreds of individuals in different professional fields, and an exchange of ideas and know-how with professionals and entrepreneurs based in Poland, would be the ultimate goal of the community.

anglosaskie, pozytywne spojrzenie na biznes i zawodowy sukces. Warto pomyśleć o stworzeniu dla nich platformy networkingowej, czegoś na kształt animowanej **społeczności Polaków-profesjonalistów** (na przykład na wzór Polish Professionals in London lub Polish City Club), nastawionej przede wszystkim na rozwój sieci kontaktów zawodowych i współpracy biznesowej lub projektowej. Celem powołania takiego klubu powinno być stworzenie społeczności kilkuset osób wspierających się w różnych inicjatywach zawodowych, a zarazem – wymieniających się ideami, wiedzą z profesjonalistami i przedsiębiorcami działającymi w Polsce.

Inny charakter powinny mieć działania skierowane bezpośrednio do rodaków, którzy zastanawiają się nad powrotem do Polski. Dotychczasowe różnorodne wysiłki rządu (patrz na przykład „Polityka państwa wobec migracji powrotnych własnych obywateli. Teoria i praktyka”, red. Magdalena Lesińska, CMR Working Papers, sierpień 2010), takie jak projekt: „powroty.gov.pl” i publikacja: „Powrotnik”, działania informacyjne, abolicja podatkowa czy szkolenia dla urzędników nie zaowocowały falą powrotów.

Warto się więc zastanowić, jak wykorzystać przedsiębiorczy potencjał polskiej diaspory w Wielkiej Brytanii bez forsowania idei powrotu do ojczyzny. **Wielu z przedsiębiorczych Polaków mogłoby z powodzeniem prowadzić**

Actions targeted directly at the Poles who wish to return would be completely different.

The efforts of Polish government until now (ref. e.g. Lesińska M. 2010. *Polityka państwa wobec migracji powrotnych własnych obywateli. Teoria i praktyka* [State Policy Regarding Return Migration. Theory and Practice]. CMR Working Papers), i.e. the project "powroty.gov.pl", a publication "Powrotnik", information campaigns, income tax abolition and civil servants' trainings, did not cause a wave of returnees.

Therefore, there is a relevant question about how to use the entrepreneurship of Polish expatriates in the UK without pestering them with the return idea. **Many of them could trade with Poland or run their businesses there successfully – even though they might have never done it before.** However, they are afraid of Polish reality and lack business or legal knowledge. This deters them from being active in Poland, or from cooperation with Polish partners. Perhaps, it would be desirable for Poland's MFA to create a relevant position in the Department of Cooperation with Polish Diaspora and Poles Abroad or in the Department of Economic Cooperation. Such coordinator would be responsible for guiding Polish diaspora's businesspeople towards organisations and institutions that foster joint economic enterprises and entrepreneurship (start-ups in particular) in Poland. There are many business incubators, technology parks, business angels' associations

działalność gospodarczą z polskimi partnerami lub w Polsce nawet, jeśli tego wcześniej nie robiło we własnym kraju. Część z nich obawia się jednak polskich realiów i nie ma wystarczającej wiedzy biznesowo-prawnej. Warto zatem rozważyć utworzenie w Departamencie Polonii lub Dyplomacji Ekonomicznej MSZ stanowiska koordynatora odpowiedzialnego za kierowanie polskich emigrantów mających zainteresowania biznesowe do organizacji i instytucji zajmujących się w Polsce kojarzeniem przedsięwzięć gospodarczych i wspieraniem przedsiębiorczości, a zwłaszcza start-upów. W Polsce działają już liczne inkubatory i centra przedsiębiorczości, parki technologiczne, instytucje „aniołów biznesu” (takie jak np. Lewiatan Business Angels) itp. – warto byłoby skorzystać z ich potencjału i sieci kontaktów. Warto także informować emigrantów o możliwościach wykorzystania środków unijnych na przedsięwzięcia biznesowe Polaków w ramach nowej perspektywy finansowej 2014-2020. ●

(e.g. Lewiatan Business Angels) already working in Poland. Their potential and networks should be exploited. The immigrants should also be informed about business funding opportunities given by the EU budget's 2014-2020 financial framework. ●

CENTRUM
STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH

CENTRE
FOR INTERNATIONAL
RELATIONS

Publikacja wyraża jedynie poglądy autorów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

This publication presents the views of its authors. It does not reflect the official position of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland.

Projekt jest współfinansowany ze środków finansowych otrzymanych z Ministerstwa Spraw Zagranicznych w ramach konkursu na realizację zadania „Współpraca z Polonią i Polakami za granicą w 2014 r.”

The project is co-financed from the funds granted by the Ministry of Foreign Affairs in the competition for the public task “Cooperation with Polish Diaspora and Poles Abroad in 2014.”

Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

Ministry
of Foreign Affairs
Republic of Poland

Strona internetowa projektu / Website of the project: www.whererewenow.csm.org.pl

Zespół / Project team:

Mirosław Basaj
dr Małgorzata Bonikowska
Małgorzata Leska
Marta Murawska
Agnieszka Ostrowska
Michał Smagowicz
Rafał Szyc
Kazimierz Żurek

Projekt graficzny / Layout:

Katarzyna Zbytniewska

Skład i łamanie / DTP:

Monika Chylińska

**Tłumaczenie
/ Translation
into English:**

Aleksander Szojda

CENTRUM STOSUNKÓW MIĘDZYNARODOWYCH
CENTRE FOR INTERNATIONAL RELATIONS

Centrum Stosunków Międzynarodowych jest niezależnym, pozarządowym ośrodkiem analitycznym zajmującym się polską polityką zagraniczną i najważniejszymi problemami polityki międzynarodowej. Fundacja została zarejestrowana w 1996 roku. CSM prowadzi działalność badawczą i edukacyjną, wydaje publikacje, organizuje konferencje i spotkania, uczestniczy w międzynarodowych projektach we współpracy z podobnymi instytucjami w wielu krajach. Tworzy forum debaty i wymiany idei w sprawach polityki zagranicznej, relacji między państwami oraz wyzwań globalnego świata. Działalność CSM jest adresowana przede wszystkim do samorządowców i przedsiębiorców, a także administracji centralnej, polityków, dyplomatów, politologów i mediów. W 2009 roku CSM został uznany za jeden z najlepszych think tanków Europy Środkowo-Wschodniej w badaniu The Leading Public Policy Research Organizations In The World przeprowadzonym przez Uniwersytet Pensylwanii.

/ The Centre for International Relations is an independent, non-governmental think-tank, dedicated to the study of international relations and those foreign policy issues, which are of crucial importance to Poland, Europe and transatlantic relations. It was founded in 1996. The Centre carries out its own research and education activities, prepares publications and conferences, participates in international projects in cooperation with similar institutions in several countries. The foundation's activities involve leading politicians, local government officials and businessmen as well as the diplomats, civil servants, political scientists, journalists, students and representatives of other NGOs. The CIR has become an influential forum for foreign policy analysis and debate in Poland.

In 2009, it was selected 13 among the top 25 think-tanks in Central and Eastern Europe (the research The Leading Public Policy Research Organizations In The World by the University of Pennsylvania).

